

בסייעתא דשמיא
מנחם-אב תש"פ

קדושת אביגל

סיכום הלכות
מקוואות

בבהירות ובתמציתיות
סיכום וערך- הצב"י אוראל זאבי

לקי"י כי ממך הכל, ומידך נתנו לך.

בחסדי שמים עליי זכיתי להיות מחובשי בית המדרש 'מרכז נריה' בקרית מלאכי ת"ו. ויודע אני כי בעניותי אין בדברים שכתבתי חידוש או תוספת נופך לדכוותי וק"ו לגדולים ממני, אך ייעצוני כליותי לפרסם סיכום זה לזיכוי הרבים, אולי יהיה הוא לעזר לרוצים לחזור על לימודם בדרך קצרה.

וידוע שחז"ל האריכו להוכיח את מי שאינו חוזר על תלמודו, ואחד המקורות שביטאו זאת בצורה הכי מוחשית נמצא באבות דרבי נתן (פרק כ"ד): "הוא היה אומר יכול אדם ללמוד תורה בעשרים שנה ולשכחה בשתי שנים. כיצד? יושב אדם ששה חדשים ואינו חוזר בה נמצא אומר על טמא טהור ועל טהור טמא. י"ב חודש ואינו חוזר בה נמצא מחליף חכמים זה בזה. י"ח חודש ואינו חוזר בה נמצא משכח ראשי פרקים. כ"ד חודש ואינו חוזר בה נמצא משכח ראשי מסכתותיו. ומתוך שאומר על טמא טהור ועל טהור טמא ומחליף חכמים זה בזה ומשכח ראשי פרקים וראשי מסכתותיו סוף שיושב ודומם. ועליו אמר שלמה על שדה איש עצל עברתי ועל כרם אדם חסר לב והנה עלה כלו קמשונים כסו פניו חרולים וגדר אבנים נהרסה (משלי כ"ד ל' ול"א). וכיון שנפל כותלו של כרם מיד חרב כל הכרם כולו".

ודברים אלו הם תוכחת מגולה בראש ובראשונה לי, ומתוך כך לשאר הלומדים- האם אנו חוזרים על לימודנו? או שמא אנו מקיימים את 'דרשת' הפסוק "כי מציון תצא תורה"- כי מציון (המבחוץ ברבנות) תצא תורה..

ופשוט וברור שללא חזרה מתוך סיכומי הלכות שעשה אדם לעצמו קשה עד מאד לחזור בכל שישה חודשים על כל לימודו של האדם, שמתוך כך לא יימצא לו זמן ללימוד חדש, 'וקשיא למיגמר בעתיקא מחדתא'.

על כן אמרתי אולי יש לי תקוה, שעל ידי שינון מתוך סיכום זה בו נמצאים ראשי הסוגיות מהגמרא ראשונים ואחרונים עד כמה שהיה בידי הקל לתמצת ולבאר, אוכל לחזור בלנ"ד על הלכות אלו בתדירות גבוהה ואולי אזכה שהדברים ימצאו חן בעיני חבריי וגם הם יפיקו תועלת מכך. וזה שכרי מכל עמלי.

וקראתי שם סיכום זה 'קדושת אביגל', על שם נוות ביתי מנשים באוהל תבורך, שטורחת ומשתדלת בצרכי הבית ובגידול ילדינו יסכה מנב"ת ואלקנה נ"י. ובטוהר ליבה משתדלת לדחוף אותי להתעלות בלימוד, וגדולה הבטחה שהבטיחם הקב"ה לנשים יותר מן האנשים! יהי רצון שנזכה להעמיד דור ישרים מבורך לעבודתו יתברך, אמן.

תודתי נתונה להוריי היקרים **אבי מורי אבישי זאבי ואימי הורתי קלי רחל** שחיזקוני ברוחניות וגשמיות מעודי עד היום הזה, ולא חשכו ממני מאומה. תפילתי שאזכה להיות 'בן חכם ישמח אבי', ואשמח אתכם שמחה אמיתית, בבריאות הנפש והגוף לאורך ימים ושנים. עד בניית בית עולמים.

כמו כן ברצוני להודות לחמי וחמותי היקרים- **הרב משה עמר שליט"א** ומרת **אילנה עמר** מנב"ת, שעודדוני וסייעו לי כדי שאוכל לשבת וללמוד ברציפות בכולל. ישלם ה' שכרכם ותזכו לבריאות הנפש והגוף לאורך ימים ושנים. עד עמוד כהן לאורים ותומים.

תודה שלוחה למו"ר **הרב אשר בנימיני** שליט"א, ראש כולל מרכז נריה, **והרב אשר יעקב אבידן** שליט"א שלימדו אותי וכיוונו אותי בלימודי. יהי רצון שבורא עולם ירבה גבולכם בתלמידים ותזכו לבריות גופא ונהורא מעליא. עד בוא ינון ואליה.

ברכות יחולו על ראשו של האיי צורבא מרבנו, החברותא היקרה שלי, **ר' אילן יחזקאל טאוב**, שהגיה האיר והעיר בצורה המיוחדת שלו כדי שסיכום זה יצא מלובן ומזורז לאור עולם. יהי רצון שבורא עולם ישלח לו ולב"ב שפע ברכה והצלחה ונשקוד יחד על התורה ועל העבודה בלא טרדה להגדיל תורה ולהאדירה.

בצאתי את העיר אפרוש כפי אל ה' ואפיל תחינתי שיזכני להיות מיודעי שמו ולעשות רצונו כרצונו בלבב שלם ובנפש חפצה, להתעלות במדרגות העבודה- האהבה והיראה, עד אשר יזרח על עם קודש אורו של משיח אשר נולד בזה החודש, ונזכה לחזות בהתגשמות דברי הנביא- 'נחמו נחמו עמי'.

נאום זעירא דמן חברייא

אוראל בן אמו"ר אבישי למשפחת זארב (זאבי)

'ונתת יד ושם בביתך למקודשי, עריכת נר לבן ישי להעלות נר תמיד'

לעילוי נשמות יקירינו

סבי משה בן מוסא זארב ז"ל וסבתי מזל זאבי בת סאלם ז"ל

סבי שמעון בן-חמו בן אסתר ז"ל וסבתי מרסדס בן-חמו בת שמחה ז"ל

מו"ר הרב יוסף בן סעיד עמר זצ"ל ורעייתו צביה עמר בת סאלם ז"ל

סב רעייתי סעיד בן יוסף ג'מיל ורעייתו מסעודה ג'מיל בת מרים ז"ל

תהא נשמתם צרורה בצרור החיים, עם שאר אחינו בית ישראל- אמן

סימן ר"א - סיכום דיני המקוה ומימיו

סעיף א:

גמרא בחגיגה (יא.) 'ורחץ במים' - במי מקוה. 'את כל בשרו' - מים שכל גופו עולה בהם, וכמה הם? אמה על אמה ברום שלש אמות, ושיערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה.^א הרשב"ץ כתב בשם הראב"ד שמכיוון שחיוב הטבילה מהתורה משערים את המקוה באמות שוחקות.^ב

בעניין שיעור המים הנצרכים לטהרת אדם^ג במעיין נחלקו הראשונים:

לרמב"ם וראב"ד דוקא במקוה צריך 40 סאה, אך במעיין עולה טבילה אף בפחות מ-40 סאה^ד, ובתנאי שכל גוף הדבר הנטבל מתכסה בו בבת אחת.^ה

אך שאר הראשונים סוברים שמעיין מטהר בפחות מ-40 סאה דוקא כלים, אך אדם צריך 40 סאה אף במעיין.^ו

ופסק מרן - אין האשה עולה מטמאתה ברחיצה במרחץ. ואפלו עלו עליה כל מימות שבעולם, עדין היא בטמאתה וחיבין עליה פרת עד שתטבל כל גופה בבת אחת במי מקוה או מעין שיש בהם ארבעים סאה; ושיעורה, אמה על אמה על רום שלש אמות במרחץ, באמה בת ששה טפחים וחיצי אצבע, ואם הוא רחב יותר ואינו גבוה כל כך, כשר אם יכולה להתפסות כל גופה בהן בבת אחת; וצריך שיעלה בתשפירת מ"ד אלף וקי"ח אצבעות בגודל ועוד חיצי אצבע; וצריך שיהיה החרץ שבו המים גדול יותר משעור זה, כדי שפשתכנס הטובלת ויתפחו המים וישארו שם ארבעים סאה.

סעיף ב:

בתורת כהנים נאמר - מעיין מטהר בזוחלין ומקוה באשבורן.^ט

א. במשנה נאמר - העיד רבי צדוק על הזוחלין שרבו על

הנוטפין שהם כשרים.

ב. ועוד נאמר - מעיין שמימיו מועטין ורבו עליו מים שאובין - שווה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בו בכל שהוא.

ג. ועוד נאמר - מעיין שהוא משוך כנדל וריבה עליו והמשיכו - שווה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בו בכל שהוא.

ד. ובתוספתא נאמר - מעיין שהוא מושך כנדל וריבה עליו והרחיבו - מטהר באשבורן ואין מטהר בזוחלין אלא עד מקום שיהא יכול מתחילתו.

^א נאמר בגמרא 'רביעית דמקוה בטולי בטולה', מכאן מוכח שמדין תורה המקוה מטהר (כלים) ברביעית. אך חכמים הם אלו שהצריכו 40 סאה.

^ב ושוחקת יתירה על העצבה חצי אצבע. בכורות טל:..

^ג וכתב הש"ך שכלים הנקנים מהגויים גם הם צריכים 40 סאה אף במעיין.

^ד וראייתם מפשט לשון המשנה בפרק א דמקוואות שכתבה שבמקוה שיש בו 40 סאה טובלין ומטבילין, ומשמע - טובלים אדם ומטבילים כלים, ובמשנה לאחר מכן נאמר שמעיין מטהר בכל שהוא, משמע אף אדם.

^ה שכך דרשו על הפסוק - 'ובא השמש וטהרו' - מה ביאת שמשו כולו כאחת, אף ביאתו במים כולו כאחת.

^ו ר"י, רא"ש, רשב"א ור"ן.

^ז וראייתם מהגמרא בחגיגה (כב.) על מקוה שחילקו בסל שאין לטבול בו עד שיהיו 40 סאה במקום אחד - 'דהא ארעא חלחולי מחלחלא ובעינן שיהיו 40 סאה במקום אחד' - ולא שייך לשון חלחול אלא במעיין, ומוכח שצריך גם במעיין מי סאה.

ועוד יש לומר דלא פלוג רבנן לשער בכל אחד לפי גודלו.

^ח כ"כ הרשב"ץ ורבינו יהונתן.

^ט וביאר המרדכי - המילה מקווה מורה על כינוס במקום אחד, אך מעיין נקרא בין שהוא זוחל ובין עומד.

ביישוב ד' מקורות אלו נחלקו הראשונים מחלוקת גדולה - מצד אחד מוסכם על כולם שמעיין שרבו עליו מים שאובין מאבד ממעלתו, ולא יכול לטהר כולו בזוחלין. ומאידך גיסא אם רבו מי המעיין הריהו נשאר במעלתו, כפי שהעיד רבי צדוק.

מהרי"ק ור"ש - אם ריבה מים שאובים^א, כל המעיין מטהר באשבורן.^ב (כמקור ב)

ראב"ד ורשב"א - אם ריבה מים שאובים המעיין מטהר בזחילה רק במקום שהלך מתחילה. אך במקום שהתרחב כעת דינו כמקוה.^ג (כמקור ד')

רמב"ם (ע"פ הר"ן) - המרבה מים בגומת המעיין - אם רבו שאובין - מטהר בזחילה עד מקום שהלך מתחילתו, ומעבר לכך באשבורן.

אך המרבה מים במשך המעיין - אם רבו השאובין - כולו מטהר באשבורן.

רמב"ם ורא"ש (ע"פ ב"י) - במעיין עומד - אם רבו שאובין - מטהר כולו באשבורן.

אך במעיין מושך - אף אם רבו השאובין מטהר כולו כמעיין.^ד

בעניין טבילה בנהרות נאמר בגמרא (בכורות נה: -)

ולמה נקרא שמו פרת - שמימיו פרים ורבים. מסייע ליה לשמואל, דאמר שמואל: נהרא מכיפיה מיבריך; ופליגא דרב, דאמר רב אמי אמר רב: מיטרא במערבא - סהדא רבה פרת. אבוא דשמואל עביד להו לבנאתיה מקוה ביומי ניסן, ומפצי ביומי תשרי; מקוה ביומי ניסן - סבר לה כרב, דאמר רב אמי אמר רב: מיטרא במערבא - סהדא רבה פרת, שמא ירבו נוטפין על הזוחלין, והווי להו מי גשמים רובא. ומפצי ביומי תשרי ופליגא - ידידיה אדידיה, דאמר שמואל: אין המים נטהרים בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי.

ונחלקו הראשונים כמי נפסקה ההלכה -

רבינו תם וסיעתו^א - הלכה כשמואל.^ב

מהר"ם וסיעתו^ב - הלכה כרב, אבוא דשמואל ואף שמואל חזר בו.

ופסק מרן - מי מעין מטהרין אף בזוחלין (פרוש זוחלין נמשכים והולכים ואינן מכנסים); מי גשמים אין מטהרין אלא באשבורן (פרוש מקום עמק שמתפנסים בו המים ונקרא אשבורן) אבל על ידי זחילה פסולין מן התורה אם הם לחוד בלא מעין^א היו הזוחלין מן המעין מתערבים עם הנוטפים שהם מי גשמים, הרי הכל כמעין לכל דבר; ואם רבו הנוטפים על הזוחלין, וכן אם רבו^ב מי גשמים על מי

^א והוא הדין מי גשמים. (אא"כ לסוברים 'נהרא מכיפיה מבריך', ויבואר אי"ה)

^ב ואת שאר המקורות הם יסבירו בהוספת שאובים אך לא ברבייה. (או בהרחיב גומת המעיין ללא תוספת מים)

^ג בין לעניין דבעי אשבורן, ובין לעניין ארבעים סאה - כך ביאר הר"ן את דברי הראב"ד.

^ד וכן הסבירו את שאר המקורות.

^א את המשנה במקור ב הסבירו במעיין עומד והתוספתא במקור ד אינה להלכה. ועיין בהיכל שלמה שכתב לתרץ את הקשיים בהסברו של הבי"י ברמב"ם.

^ב וכ"פ רש"י, סמ"ג סמ"ק תרומה ומרדכי.

^א שכן הברייתא בתענית כה: מסייעת לו - 'אין לך טפח מלמעלה שאין תהום עולה לקראתו טפחיים (או שלושה, ע"ש) מלמטה'

^ב וכ"פ ר"ף רמב"ם ורא"ש ועוד הרבה ראשונים.

^א כ"כ מהרי"ק ותרה"ד, שכן איסור זה נלמד בת"כ מהפסוקים. ועוד נראה להוסיף, שלאוסרים טבילה בנהרות משום שמא ירבו נוטפין פשוט שזה דאורייתא, שאם לא כן, לא היו גוזרים חכמים גזירה לגזירה.

אך הבי"י הבין במרדכי שפסול זה מדרבנן. וכ"פ החת"ס.

^ב במחצה זוחלין ומחצה נוטפין - לבי"י מטהר כמעין, ולש"ך כמקוה. (היו לפנייהם גרסאות שונות של פסקי הראב"ד)

הנהר, אינם מטהרים בזוחלין אלא באשברון. לפיכך, צריך להקיף מפץ (פי' פועל מחצלת) וכיצא בו באותו הנהר המערב, עד שיקוו המים ויטבל בהם. הגה: וכן נכון להורות ולהחמיר. אבל יש מתירים לטבל בנהרות כל השנה, אף בשעת הגשמים והפשרת שלגים ורבו הנוטפים על הזוחלין, משום דעקר גדול הנהר הוא ממקום מקורו; וכן נהגו ברב המקומות במקום שאין מקוה, ואין למחות ביד הנוהגין להקל פי' יש להם על מי שיקמכו (מהרי"ו וב"ז). מיהו יש לזהר מלטבל בנהר המתנהג לגמרי על ידי גשמים, וכשאין גשמים פוסק לגמרי, אף על פי ששאר נהרות שופכים לתוכו בשעת הגשמים ומתנהג על דין, מפל מקום הואיל ופוסק לגמרי בשעה שאין גשמים, אסור לטבל בו דרך זחילתו עד שיקוו המים שבתוכו^כ אבל בנהר שאינו פוסק, אף על פי שבשעת הגשמים מתרחב ומתפשט על כל גדותיו, מתר לטבל בו בכל מקום לפי סברת המקלין ולפי מה שנהגו.

סעיף ג:

בתורת כהנים נדרש מהפסוק - 'אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור' - יכול ימלא בכתף ויעשה מקוה בתחילה? תלמוד לומר - מעין - מה מעיין בידי שמים אף מקוה בידי שמים.

ממקור זה נראה כי מקוה שנעשה כולו (או רובו) ממים שאובים פסול מהתורה. וכך היא שיטת רש"י, רשב"ם ור"ת.

אך דעת הרמב"ם, ר"י, רמב"ן ורשב"א כי התו"כ היא אסמכתא בעלמא, וכן משמע מכמה מקורות^{כב}.

בתוספתא כתוב 'מקוה שהניחו ריקן ובה ומצאו מלא כשר, מפני שזה ספק מים שאובין וחזקת המקוואות כשרים' לרש"י וסיעתו הכשרות היא משום שיש חזקת כשרות. ולרמב"ם וסיעתו - משום ספק דרבנן.

ופסק מרן - ארבעים סאה שאמרו, צריך שלא יהיו שאובים; שאם הם שאובים, פסולים^{כג}. הגה: ואם כל המקוה הוא שאובין, פסול מן התורה, וספקא לחמרא; אבל אם רב המקוה פשר והמעוט הוא שאובין, אינו אלא מדרבנן, וספקא לקלא.

סעיף ד:

בתוספתא - מרחץ שבלניה גויים וישראל נכנס שחרית ומשיקה - אע"פ שזה נכנס וזה יוצא - טהורה. נעלה או שנתיחדה מרשותו - טמא. נמצאת אומר - בימים טהורה בלילות טמאה.

הרא"ש נשאל בעניין מקוה ששייך לגוי, וכל טובל משלם לו כסף, והמים נכנסים למקוה דרך גגו - האם חוששים שמא הגוי ימשיך לתוכו מים שאובים?

^כ השו"ע לא גילה דעתו כמי הוא פוסק בסוגיית רבו נוטפין במלואה. מהרמ"א והש"ך נראה שפסקו כמהרי"ק, וכך גם יסבירו בשו"ע. הט"ז פסק כהבנת הבי"י ברמב"ם וברא"ש, וביאר שאיסור הטבילה בנהרות נובע מתוך חשש שמא יטבלו בקטפרס של מי גשמים, ולא משום שהנהר נפסל בריבוי שאובין.

^{כא} כ"כ הר"ן. אך לרמב"ם פסול נהרות המכזבים שייך רק במים חיים.

^{כב} בב"ק סז. שאני שאובין דמדרבנן היא. וכן בפסחים 'משקה בית מטבחיא דכן, ומשמע שם שהם מים שאובים והם ראויים להטביל בהם מחטים.

^{כג} הש"ך הוכיח מסעיף נ"ג שהשו"ע פסק כרמב"ם וסייעתו, שכן הוא כתב שם שמקוה שכולו שאוב נכשר בהשקה כל שהיא. (והשקה כזו מועילה רק למקוה הפסול מדרבנן)

ויש לשאול - משום מה גזרו חכמים שלא לטבול במקוה שכולו שאוב? ונראה שאסרו זאת גזירה משום טבילה בכלי עצמו, שהוא ודאי פסול דאורייתא, שהרי אין עליו שם מקוה.

הרא"ש השיב שכל זמן שיש במקוה כ"א סאה אין לחשוש שמא הגוי ימלא לתוכו מים. שהרי שאובה מיטהרת ברבייה והמשכה.

הרשב"א כתב שגם בעירו יש מקוה כזה, והפתרון הוא שהיהודים ישכרו את המקוה לשנה שלמה, ואז לא יהיה חשש שהגוי ימלא מים.

ופסק מרן - מקוה שהיא של עובד פוכבים ומקבל ממנו שפר, אין להאמינו לעובד פוכבים עליו אלא אם כן יש {תמיד} במקוה כ"א סאה. הגה: דמאחר דרב פשר, ספקא לקלא^{כד}.

מקוה שהיתה חסרה לפנינו, ובא ומצאה מלאה ולא דענו מי מלא אותה, אי היתה כבר רבה בהכשר, דהינו שהיו בה כ"א סאין, אזלינן לקלא; ואם לא היתה רבה בהכשר, דעכשיו אפא ספקא דאורייתא, אם יש לחוש שעובד פוכבים מלאה כדי לרחץ בה, פסולה. ואם לאו, דנדאי ישראל מלא אותה כדי לטבל בה, פשרה, דרב המצויין אצל מקוה ועושין כדי להכשירה בקיאתו ונדאי בהכשר מלא אותה; וכל שכן אם הישראל דענו ואומר שבהכשר מלא אותה, דנאמן מאחר שבידו לתקנה וכהאי גוונא עד אחד נאמן באסורין. (כל דינים אלו מהרשב"ץ) דלעיל סימן קכ"ז ועין עוד לקמן סוף הסימן בדין ספק שאובים.

סעיף ה:

נחלקו תנאים במשנה בדין הימים^{כה} -

לרבי מאיר - כל הימים כמקוה.

לרבי יהודה - הים הגדול כמקוה.

לרבי יוסי - כל הימים מטהרים בזוחלין, אך לא נחשבים מים חיים.

הרמב"ם והרא"ש פסקו כרבי יוסי.

במשנה נאמר - גל שנתלש מן הים ובו ארבעים סאה ונפל על האדם ועל הכלים טהורים.

ובתוספתא נאמר - מטבילין בראשים ואין מטבילים בכיפין, שאין מטבילין באוירי.

ופסק מרן - כל הימים יש להם דין מעין לטהר בזחילה; הלכך, גל שנתלש מהים ובו ארבעים סאה^{כו} ונפל על האדם או על הכלים, עלתה להם טבילה. אבל אם הטביל בגל כשהוא באויר, קדם שיפל על הארץ, אף על פי שיש בו ארבעים סאה, או שזרק כלים באמצעות הגל שהוא עשוי ככפה, לא עלתה להם טבילה.

סעיף ו:

בתורת כהנים - מה מעיין שעיקרו בקרקע אף בור שעיקרו בקרקע.

בגמרא (ב"ב סה:)- צינור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה, קבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל את המקוה^{כז}.

^{כד} האחרונים הסבירו שהשו"ע מיירי במקוה נעול שניתן להמשיך לו מים דרך גגו. שאל"כ אין להאמין לגוי אף בספק דרבנן.

^{כה} הש"ך הסביר שהרמ"א נצרך לספק דרבנן, מכיוון שלשיטתו המשכה מועילה רק ע"ג קרקע.

^{כז} לרא"ש ור"ש מחלוקת התנאים נסובה על טהרת הימים בזחילה. אך לרמב"ם לכו"ע ימים מטהרים בזחילה, ונחלקו רק לעניין מים חיים.

^{כח} לרש"י ותוספות - זהו איסור תורה, שמעיין ומקוה אין דרכם להיות באויר. אך לרמב"ם אליבא דבי"י זהו איסור דרבנן - גזירה משום נוטפים הזוחלים.

^{כט} האחרונים התקשו - הרי מעיין מטהר בכל שהוא, ולמה נאמר במשנה שצריך ארבעים סאה?

^ל הש"ך הסביר - כל שאינו מעיין ממש צריך ארבעים סאה. והט"ז כתב שאין הכי נמי, והתנא נקט שיעור קצוב.

^{לא} הנובי"י כתב ע"פ הגמרא שם שרק בפסול דרבנן (כגון מיעוט שאובים לשיטת רמ"א) ניתן להכשיר אם קבעו ולבסוף חקקו. אך רוב הפוסקים לא חילקו זאת. וכן נראה מהשו"ע בסעי' ל"ד.

ופסק מרן- צריך שלא יהיו ארבעים סאה של מקוה בתוך הפלי, שאין טובליו בכלים.

סעיף ז:

במשנה- השוקת שבסלע.. ואינה פוסלת את המקוה היתה כלי וחברה בסיד פוסלת את המקוה- ניקבה מלמטה או מן הצד ואינה יכולה לקבל מים כל שהם כשירה. וכמה יהיה בנקב? כשפופרת הנוד.

אמר רבי יהודה בן בתירא מעשה בשוקת יהוא שהיתה בירושלים והיתה נקובה כשפופרת הנוד והיו כל הטהרות שבירושלים נעשות על גבהי.

ובתוספתא- קסטליו המחליק מים בכרכין אם היה נקוב כשפופרת הנוד אין פוסל את המקוה ואם לאו פוסל את המקוה הלכה זו עלו עליה בני אסיה שלש רגלים ביבנה ולרגל השלישי הכשירוהו אפילו נקוב כמחט.

אמר ר' אלעזר בר' יוסי הלכה זו הורתי ברומי לטהרה וכשבאתי אצל חברי אמרו לי יפה הורית במה דברים אמורים? מן הצד אינו פוסל את המקוה, ואם היה מקבל כל שהוא מן הנקב ולמטה פוסל את המקוה. פקקו בסיד ובבניין אינו פוסל את המקוה בסיד ובגפסיס פוסל את המקוה על גבי הארץ ועל גבי סיד וגפסיס או שמירח בטיט מן הצדדין אינו פוסל את המקוה:

נחלקו הראשונים מחלוקת גדולה בהסבר מקורות אלו להלכה-

לרמב"ם- ראב"י הצריך נקב המטהר את הכלי לענין טומאה וטהרה, וכן הלכה, שכן חבריו הודו לו. בנוסף, התוספתא הצריכה שיקבעו את הכלי בקרקע או יקברוהו, כדי שלא ייחשב כתלוש.

לרוב הראשונים¹⁶-אם מנקבים את הכלי מלמטה מספיק נקב כל שהוא, ואם מנקבים אותו מן הצד (סמוך לשוליו) צריך נקב כשפופרת הנאד¹⁷.

ופסק מרן- הלוקח פלי גדול, פגון חבית גדולה או ערבה גדולה, ונקבו נקב המטהרו¹⁸ (ויש אומרים דבעינן נקב כשפופרת הנוד וכן יש להחמיר) וקבעו בארץ ועשהו מקוה, הרי זה פשוט. וכן אם פקק הנקב בסיד ובבנין, אינו פוסל והמים הנקוים בתוכו מקוה פשוט. סתמו בסיד או בגפסיס, עדין הוא פוסל את המקוה עד שיקבענו בארץ או יבנה. ואם

¹⁶ מהמשנה משמע שבשוקת יהוא לא היו מטבילים, והנקב נצרך כדי שהמים שבתוכה לא יהיו שאובים. אך מהגמרא ביבמות משמע שהיו מטבילים בשוקת יהוא, ושפופרת הנאד נצרכה לענין עירוב מקוואות.

¹⁷ המעניין בדברי הרמב"ם יראה שלכאורה הם סותרים אהדדי- מצד אחד כתב שניתן לטבול בנקב כשפופרת הנאד ומצד שני הצריך נקב כדי טהרה.

הב"י תירץ בענין זה ג' תירוצים: (ר"ת שס"א- שלם, סלע, אבן)

א. במחבר כלי שלם ולאחר מכן נוקבו צריך כשפופרת הנאד, אך המנקב ואח"כ קובעו מספיק בכדי טהרתו.

ב. בכלי אבנים שאינם מקבלים טומאה צריך כשפופרת הנאד, ובשאר כלים- כדי טהרתם.

ג. בכלי שמחברים בסלע (שיש חשש שיבואו להכשירו, שהרי שוקת שבסלע שלא היתה כלי כשרה אף ללא שום נקב) צריך כשפופרת הנאד, ובשאר כלים- כדי טהרתם.

¹⁸ מהר"מ, רא"ש (בפסקיו), ר"ש ורבינו שמחה.

¹⁹ הטור (ע"פ הב"י) סובר שבנקב בתחתית הכלי לכתחילה צריך להיות כשפופרת הנאד, ובדיעבד מספיק נקב כל שהוא.

²⁰ הב"י הסביר בדעת הרא"ש, ה"ש ורבינו ירוחם כי אסור לטבול בתוך כלי כלל. ומה שהתירה המשנה והתוספתא הוא להעביר מים ע"י הכלי הנקוב והם אינם נפסלים משום שאובים. וכל מה שהתירו לטבול ע"י נקב כשפופרת הנאד הוא בכלי העומד בתוך הים, שהים מקיפו. (מסתבר כי החשש לשיטתם הוא שיבואו לטבול בכלים שאינם נקובים כראוי)

²¹ בכלי חרס- כמוציא זית. ש"ך וט"ז.

הוליקו על גבי הארץ ועל גבי הסיד, ומרח בטיט מן הצדדין, הרי זה פשוט. הגה: מתיר לעשותו על הגג, ובלבד שלא יהיה תוך כלי או אבן אחת שחוקקו וילבסוף קבעו, אבל חבור אבנים הרבה לא מקרי כלי. (רשב"א"י)

סעיף ח:

במשנה- מעיין שהעבירו על גבי השוקת- פסול. העבירו על גבי שפה כל שהוא- כשר חוצה לה. שהמעין מטהר בכל שהוא.

בביאור המושג 'העבירו על גבי שפה' נחלקו הראשונים- **לרמב"ם** ורא"ש- הכוונה שחלק מהמעין לא נכנס לתוך הכלי אלא עובר על שפתו.

לרשב"א ור"ש¹⁹- הכוונה היא שהמים שנכנסו לתוך הכלי יוצאים ממנו לאחר מכן²⁰.

ופסק מרן- מעיין שמקלח לתוך כלי²¹, פסול לטבל בין במים שבתוך הכלי בין לאחר שיצאו מהפלי. ואם המעיין מקלח על שפת הכלי ולתוכו, תוך הכלי אסור לטבל; וחוצה לו, מתיר, אפלו אם המים שבתוכו מרביין.

סעיף ט:

במשנה- דלי שהוא מלא כלים והטבילן הרי אלו טהורים, ואם לא טבל- אין המים מעורבים עד שיהיו מעורבים כשפופרת הנאד.

והסביר זאת רבא בחגיגה- שאם הכלי טמא- מתוך שעלתה טבילה לכלי- עלתה גם לכלים שבתוכו (למרות שפיו צר ביותר). אך אם הכלי לא טמא צריך השקה.

בתוספתא נאמר שאפילו בכלי טמא, אם היטהו על צידו צריך כשפופרת הנאד²².

ופסק מרן- פלי טמא שנתן בתוכו כלים אחרים והטביל הכלי, עלתה להם טבילה אף על פי שפי הכלי צר ביותר, שיהי המים נכנסים לו, ומתוך שעלתה טבילה לכלי הגדול עלתה טבילה לכלים שבתוכו; ואם הטהו על צדו והטביל, לא עלתה להם טבילה עד שיהיה פיו רחב כשפופרת הנאד²³; וכן אם היה הכלי טהור ונתן לתוכו כלים טמאין והטבילן, לא עלתה להם טבילה, עד שיהיה פיו רחב

¹⁹ בספר מרכבת המשנה כתב שנראה להתיר אף אם קבע הכלי בקרקע ולאחר מכן ניקבו. אך לכתחילה ראוי לעשות לו נקב בתלוש ולאחר מכן לקובעו.

²⁰ והביא ראיה מהגמרא ביומא שאומרת שאחת הטבילות של הכהן הגדול היתה במקוה שנמצא 'על גבי שער המים'.

²¹ אליבא דב"י. אך המהרי"ט חלק עליו וסבר כי אין חולק על דברי הרמב"ם והרא"ש, שהרי אם כדברי הב"י המשנה היתה צריכה לחלק רק בין יתוך הכלי וחוץ לכלי, ולא להזכיר כלל את העניין של 'העבירו ע"ג שפה'.

²² מסתבר שטעמם הוא משום שהאיסור לטבול בתוך כלי שהמעין מקלח לתוכו (ובודאי יש בפיו כשפופרת הנאד) הוא גזירה- שמא יטבול בכלי ללא חיבור ראוי, ולכן, הגזירה היא דוקא בתוך הכלי, אך חוצה לו כשר.

²³ ומדובר בעניין שהכלי הונח שם מדעת, שאלי"כ אינו פוסל. כמו הדין של כלי שנשכח בחצר והתמלא מי גשמים. ט"ז. אך הש"ך כתב שכל החילוק של דעת נאמר רק במי גשמים, שאין ירידתם תלויה באדם, אך במעיין, לעולם נחשב דעת שבודאי שהוא יעבור שם.

²⁴ אלי"כ הכלי נקוב באופן שמבטלו מתורת כלי, ואז מותר לטבול אף בתוך הכלי. ש"ך בשם הב"ח. (אך כל זה אליבא דרמ"א, שכן אליבא דמרן שפסק כרמב"ם שבנוסף לנקב צריך קביעה בקרקע, יהיה אסור לטבול בתוכו, אך אה"נ שיהיה מותר לטבול במים שעברו בתוכו)

²⁵ יש מהראשונים שביארו את התוספתא באופן אחר. אך כתבנו כפירוש הרמב"ם שכמותו פסק מרן.

²⁶ מכיון שכאשר הכלי מוטה החיבור אינו מושלם. ט"ז.

כְּשִׁפּוֹפֶרֶת הַנָּאֵד. הִגָּה: וּמִתָּר לְטַבֵּל כְּלִים בְּסֶל אוֹ בְּשֶׁק, דְּכִינּוֹן דְּאִינוּ מִחֲזִיק מִים עֲדִיף טְפִי מִנְקַב כְּשִׁפּוֹפֶרֶת הַנּוֹדִמִי.

סעיף י:

במשנה נאמר שמעיין שהעבירו על גבי בריכה והפסיקו- הרי הוא כמקוה. ואם חזר והמשיכו פסול לעניין מים חיים.

לא ברור מהמשנה באיזו בריכה מדובר- האם בבריכה שמליאה מי גשמים או שמא היא ריקה.

הב"י כתב שמדברי הר"ש, **הרא"ש והטור** נראה שהמשנה עוסקת בבריכה מלאה מי גשמים. ואם הבריכה ריקנית והמעין מתקבץ בתוכה- אע"פ שהופסק המעין דינה כמעין. אך סיים שביאור זה **צ"ע. המהרי"ק** ביאר שאף **הרמב"ם** סובר כהבנת הב"י בר"ש^מ.

הראב"ד פירש שהבריכה ריקה, ומכיוון שהופסקו המים מהמעין היא נחשבת כמקוה. וכך נראה מדברי **הרשב"א**.

עוד נחלקו הראשונים בביאור עניין ההפסקה וההמשכה-

לר"ש ולרא"ש הכוונה שהפסיק או חיבר אותו לזרם הנובע מהמעין. אך **הרמב"ם** ביאר שהנידון הוא בעניין המים- האם הם נקווים בבריכה ונחים שם או ממשיכים חוצה לה.

ופסק מרן- **מעין שהמשיכו לברכת מים שהם נקוים ועומדים, יש לו דין מעין; ואם הפסיק ראש הקלות, חזר להיות לה דין מקוה; ואם חזר והמשיך קלות המעין לתוכה, חזרה לדין מעין**^מ.

סעיף יא:

פסק מרן ע"פ **הרשב"א**- **מקוה מים שאובים שהמשיכו עליו מי מעין, אפלו מי המעין מעטים, המעטים של מעין מטהרין את השאובים המרבים, בין קדמו מי מעין לשאובים בין קדמו שאובים למעין.** הִגָּה: כִּמוֹ שִׁיתְבָּאָר לְמִטָּה; וּמִכָּל מְקוֹם אֵין לְטַבֵּל בוּ רַק בְּאֶשְׁבֶּרֶן, דְּלֹא עֲדִיף מִנְהָרוֹת שְׂרַבּוּ הַנוֹטְפִים עַל הַזֹּחֲלִין^מ.

סעיף יב:

נחלקו תנאים במשנה בעניין מעיין שהעבירו ע"ג כלים^{מח}- לרבי יהודה הוא נשאר כמעין. ולרבי יוסי דינו כמקוה, ובלבד שלא יטבול ע"ג הכלים^{מט}.

הרא"ש ביאר שהאיסור לטבול אחורי הכלי הוא משום שגוזרים שמא יבוא לטבול בתוך הכלי.

ופסק מרן- **מעין שהעבירו על גבי אחורי כלים והמשיכו למקום אחר חזר להיות לו דין מקוה, ובלבד שלא יטבול על אחורי כלים ממש**^י.

סעיף יג:

נאמר במשנה- **'הזוחלין כמעין והנוטפים כמקוה'**.

הרמב"ם פירש שהזוחלין הם מי מעיין שזוחל ברצף והנוטפים הם מי מעיין שיורדים בהפסק טיפות טיפות, ומשום כך בטל מהם דין מעין.

ופסק מרן- **מעין שיורד מההר טפין טפין בהפסק, יש לו דין מקוה אלא אם כן יורד בקלות בלא הפסק.**

סעיף יד:

נאמר במשנה- **נוטפין שעשאן זוחלין- סומך אפילו מקל אפילו קנה אפילו זב וזבה יורד טובל, רבי יוסי אומר- כל דבר שהוא מקבל טומאה אין מזחילין בו.**

הרמב"ם פירש משנה זו על פי הגדרתו את המושג נוטפין שבסעיף הקודם.

ופסק מרן- **נוטפין שעשאן זוחלין, כגון שסמך למקום המנטף טבלא של חרס חלקה והרי המים זוחלים ויורדים עליה, הרי הם פשרים. וכל דבר שמקבל טמאה, ואפלו מדברי סופרים, אין מזחילין בו. וזוחלין שקלחן בעלי אגוז, פשרים.**

סעיף טו:

לדעת רוב ככל הראשונים וביניהם **הרמב"ם והרא"ש** מעיין כל שהוא ומקוה שיש בו ארבעים סאה לא נפסלים לעולם במים שאובין. וכמה משניות מוכיחות כדבריהם-

מעיין שמימיו מועטים ורבו עליו מים שאובים- שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בו בכל שהוא.

היה בעליון ארבעים סאה ובתחתון אין כלום- ממלא בכתף ונותן לעליון עד שירדו לתחתון ארבעים סאה.

וכן מקוה שנפסל בשינוי מראה- **היו בו ארבעים סאה ממלא בכתף ונותן לתוכו עד שיחזרו מראיו למראה המים.**

אך **הרשב"ם** סובר כי אם יש במקוה רוב מים שאובין הוא נפסל, למרות שהיו בו ארבעים סאה^מ.

כמו כן, המרדכי בשם השאליות ותרומת הדשן סוברים כי מעיין כל שהוא נפסל בגי' לוגין שאובין^ב.

ופסק מרן- **מקוה שיש בו ארבעים סאה, ומעין כל שהוא, יכול לשאב כל מה שירצה לתן לתוכה והם פשרים, אף על פי שהם רבים על המים שהיו בתוכה תחלה.** {ואין חלוק בין קדם המעין לשאובין או לא, כמו שנתבאר, ועין לקמן סעיף מ' דיש חולקין}

אבל כל זמן שאין במקוה מ' סאה, אפלו אם אינו חסר אלא כל שהוא, אם נפלו לתוכו ג' לוגים מים שאובים^ב, פסלוהו. לא שנה שאבן בכלי, לא שנה סוחט פסותו והגביהו והמים שבה נופלין ממקומות הרבה; וכן המערה מהצראור ומטיל ממקומות הרבה לתוכו^ג, או שזרקם בחפניו, ואפלו נפלו בו משני כלים או משלשה, מזה מעט ומזה מעט^ה, מצטרפין.

^א **הש"ך** כתב להקל בדיעבד כשכבר טבלה ע"ג כלי חרס. ומקום סוגיא זו בסימן קצ"ח ועל כן לא ראיתי לסכמה כאן.

^ב מסתבר ויסיבר את המקורות דלעיל במקרה שלא הוחלפו רוב מימיו.

^ג **המהרי"ק** ביאר כי המשנה בעניין מעיין שמימיו מועטים ורבו עליו שאובין, מכשירה את המעין רק לטבילת כלים. כלומר- מקוה שנפלו לו ג' לוגין קודם שהיו בו ארבעים סאה נפסל לאדם אך לא לכלים.

^ד זוהי דעת חכמים במשנה מקוואות. ורבי אליעזר סובר כי אם קדמו שאובין- מספיק רביעית כדי לפסול.

שיעור שלושה לוגין חשוב מכיוון שראוי לנסכי ציבור (**ראב"ד**) או משום שראוי לרחיצה (**רא"ש ותוספות**)

^ה זוהי דעת חכמים במשנה. דלא כרבי עקיבא שסבר שצריך שיפלו ממקום אחד.

^ו זוהי דעת **הרמב"ם**. אך **רש"י וראב"ד** סוברים שצריך שמכל כלי יגיע לוג.

^מ כך מובא במשנה 'אם היה שק או קופה מטבילין בהן כמו שהן מפני שהמים מעורבין. ואין עליהם שם של כלי.

^{מח} ומסברא דנפשיה כתב **המהרי"ק** שמעיין שהופסק ממקורו- כל עוד שהוא זוחל דין מעיין עליו, והביא ראייה מגל שנתלש מהים שמטהר בזוחלין. **והש"ך** דחה ראיית מהרי"ק וכתב שגל שונה, מכיוון שהגל נתלש מעצמו וחיותו רב וכך היא דרך זחילתו. ^{מט} וכן הבין **החת"ס**. אך כתב שאין להקל נגד **הראב"ד**.

^י **לט"ז**- אם מדובר במעיין עומד- המים יטהרו בכל שהוא אך יצטרכו אשבורן. אך אם מדובר במעיין זוחל- דינו כמעין לכל דבר.

לש"ך- אם יש מיעוט שאובין מטהרים כמעין לכל דבר. ואם רבו הנוטפין- מטהרים בכל שהוא ובאשבורן.

^י **הט"ז** לשיטתו יחלק בין מעיין עומד לזוחל. עיין לעיל סעיף ב.

^מ **לר"ש** היינו כלים נקובים. **ולרמב"ם ורא"ש** ההעברה נעשית על אחורי הכלים.

^{מט} וראיתי בהיכל שלמה שהביא בשם הספר **'גולות עיליות'** שמשום שאחורי הכלי לא ראוי לטבילה, המים שעוברים עליו יורדים מדרגת מעיין לדרגת מקוה.

סעיף יט:

פסק מרן כדעת רבי יוסי במשנה- שתי מקואות שאין בשום אחת מהן מ' סאה, ונפל לזו לג ומחצה ולזו לג ומחצה ונתערבו ב' המקואות, הרי אלו פשרים, מפני שלא נקרא על אחד מהם שם פסול; אבל מקוה שאין בו מ' סאה, שנפלו לתוכו ג' לגין מים שאובין ואחר כך נחלק לשניים, ורבה מים פשרים על כל אחת מהם, הרי אלו פסולין.

סעיף כ:

במשנה- בור שהוא מלא מים שאובים והאמה נכנסת לו ויוצאה ממנו לעולם הוא בפסולו עד שיתחשב שלא נשאר מן הראשונים שלושה לוגין.

הראב"ד הסביר כי ניתן לפרש את הביטוי 'עד שיתחשב' בשני אופנים:

- א. באופן יחסי, על פי כמות המים שבאמה ושבבור.
- ב. מחצה על מחצה.

הש"ך כתב שהולכים לחומרא בספקו של הראב"ד. ופסק מרן- בור שהוא מלא מים שאובים והאמה נכנסת לו ויוצאה ממנו, לעולם הוא בפסולו עד שיתחשב שלא נשארו מהשאובים שהיו בבור שלשה לוגין.

סעיפים כא- כב:

במשנה- הבור שבחצר ונפלו לתוכו שלושה לוגים, לעולם הוא בפסולו עד שיצא ממנו מלואו ועוד. או עד שיעמיד בחצר ארבעים סאה ויטהרו העליונים מן התחתונים.

ופסק מרן- כא. מקוה שנפל לתוכו מים שאובים ונפסל, ואחר כך רבה עליו מים פשרים עד שנמצאו הפשרים מ' סאה, הרי הוא בפסולו עד שיצאו כל המים שהיו בתוכו ויפחתו השאובים פחות מג' לגין. וכן אם עשה מקוה שיש בו ארבעים סאה מים פשרים, וערבו עם המקוה הזה הפסול, טהרו אלו את אלו. והוא הדין במעין כל שהוא שהמשיך אליו השאובין, נטהרו כמו שנתבאר לעיל.

כב. הנה המקוה חסר ג' לגין, ונפלו לו ג' לגין מים שאובים, לעולם הוא בפסולו עד שיכרבה עליו מי גשמים או שישטפו עליו מים פשרים עד כדי שנשער שנפלו עליו במלואן הראשון ועוד, שהמים הבאים עליו דוחין את המים שבתוכו ומוציאים אותן. הנה המקוה פחות, ונפלו קרטוב, ונפלו עליו מים שאובין פחות מג' לגין והשלימוהו, לא פסלוהו ולא הכשירוהו; כיצד, הרי הוא בפסולו עד שיכרבו עליו מי גשמים או שישטפו כשעור המים שהיה חסר. נפלו עליו מי גשמים כשעורן, הרי זה פשר. הנה חסר אפלו קרטוב, ונפלו לתוכו שלשה לוגין מים, פסלוהו והרי הוא בפסולו עד שיצא ממנו מלואו ועוד. הגה: ודוקא בג' לגין שאובין מכשירין בכחאי גונא, אבל אם היתה פלה שאובה אפלו נתן עליה עד שיצאו כדי מלואה ועוד, לא מהני אלא מחשבין המים היוצאין לפי ערך הפשרים והפסולים.

סעיף כג:

הרא"ש כתב ע"פ המבואר במשנה (שכלשונה פסק מרן), כי כדי שמים שאובים יפסלו את המקוה החסר צריכים שיהיה בהם מראה ושיעור של מים.

ופסק מרן- אין ג' לגין פוסלין אלא אם כן יהיו שלמים ומראיהן מראה מים; לפיכך ג' לגין מים שנפל לתוכו יין,

¹⁸ אם הבריכה בגודל ארבעים סאה. אך אם פחות, מספיק שהנקב יהיה קטן יותר. לפי חשבון.

¹⁹ של מי גשמים ואין בה מ' סאה. כי אם יש בה ארבעים סאה מטהרת. ש"ך בשם ר"ש ורא"ש. וזה חולק על המבואר בסעיף ס, שמי גשמים זוחלים לא מערבים.

²⁰ מקור החילוק שהביא הרמ"א הוא בראב"ד, בכך הוא הסביר את שינוי הלשון שבין המשנה שהובאה בסעיף כ, לסעיפים כא וכב.

במה דברים אמורים, שמתחיל מקלי השני עד שלא פסק מהפלי ראשון, אבל אם פסק הראשון קודם שהתחיל השני, אין מצטרפין. [ואפלו] התחיל השני עד שלא פסק [הראשון], דוקא משלשה פלים, אבל מד' אין מצטרפין.

במה דברים אמורים שמארבעה אין מצטרפין, שלא היה דעתו מתחלה לתן כל השלשה לגין; אבל אם מתחלה היה דעתו לתן כל הג' לגין, אפלו אם לא נתן אלא מעט מעט מממה פלים עד שהשלים לג' לגין, פסול.

הגה"י: ואם העביר ג' לגין בידיו על גבי קרקע, או שנתזו מרגלי בהמה, פשר. ויש אומרים דרגלי הבהמה פדיו רגל אדם, ובשניהן אינו פשר אלא בהעביר על גבי קרקע דהוי כהמשכה, אבל לא בנתזו. ועין לקמן בסימן זה סעיף ל"ט.

סעיף טז:

במשנה- הספוג והדלי שהיו בהן שלושה לוגין ונפלו למקוה לא פסלוהו, שלא אמרו אלא שלושה לוגין שנפלו.

הרמב"ם והרא"ש ביארו שאין פוסלים את המקוה מכיוון שלא התערבו איתו כראוי. ומשמע שאם נתערבו כראוי- פסלוהו.

אך הר"ש ביאר שאין פוסלים משום שאין שיעור ג' לוגין במים שנמצאים בהם בעין, אלא בצירוף המים שבלועים בהם.

ופסק מרן- הספוג שבלועין בו ג' לגין וכשנפל למקוה נתערבו המים הבלועין עם מי המקוה, וכן דלי שפיו צר ובו ג' לגין מים שאובין ונפל למקוה ולא יצאו כל המים שבתוכו אלא נתערבו עם מי המקוה, לא פסלוהו, שלא אמרו אלא שלשה לגין שנפלו ונתערבו כלם עם מי המקוה.

סעיף יז:

במשנה נחלקו תנאים בענין אביק, והוא כלי מתכת העשוי בתחתית המקוה שדרכו מרוקנים את המקוה-

לרבי מאיר אם הוא בצד המקוה אינו פוסל מפני שהוא כמקוה סמוך למקוה. (וכ"פ הרמב"ם בהלכות מקוות)

לחכמים כשר דוקא אם המקוה התמלא ברביעית קודם שהגיעו המים לאביק. (וכ"פ ר"ש ורא"ש)

ולרבי אלעזר בר צדוק פסול, אלא אם כן יש ארבעים סאה במקוה קודם.

ופסק מרן- מים שאובין שהיו בצד המקוה, אף על פי שהמים נוגעים במי המקוה, לא פסלוהו.

סעיף יח:

נחלקו תנאים במשנה בענין המטהרת (שהיא בריכה מליאה מים שאובין) שמושקת לבריכה מליאה מים כשרים שאין בהם ארבעים סאה-

לדעת רבי יוסי אם יש כנגד פתח ההשקה שלושה לוגין מים שאובים- נפסלים המים הכשרים.

אך לדעת רבי אליעזר בכל אופן המים לא נפסלים, מכיוון שהמים לא נפלו אל תוך המקוה אלא הושקו אליו.

ופסק מרן- שתי ברכות זו למעלה מאז וכתל ביניהן, ואחת מהן מלאה מים פשרים, וחברתה מלאה שאובין, ונקב ביניהם, אם יש כנגד הנקב שלשה לוגין מים שאובין, נפסלה. כמה יהא בנקב ויהיה בו שלשה לוגין, אחד משלש מאות ועשרים לברכה.

²¹ בלשון המשנה 'שלא נתכוון לרבות' ונחלקו הראשונים בביאורו:

השו"ע פירש כרבינו ירוחם והטור. (למרות שבב"י נראה שלא קיבל זאת) הרמב"ם פירש שהכוונה היא להרבות מים במקוה כדי שלא יחסרו המים. והרשב"א ביאר כי עצם הכוונה לתת מים במקוה נחשבת, להוציא השופך שלא בכוונה.

²² דברי רמ"א אבאר בע"ה בסעיף ט"ל.

והרי מראיהו מראה יין, שנפלו למקוה, לא פסלוהו. וכן שלש לגין חסרים כל שהוא, שנפל לתוכן מעט חלב והשלימוהו לגין, ונפלו למקוה חסר, לא פסלוהו^א.

סעיף כד:

במשנה נאמר שמי כבשים ומי שלקות ותמד שלא החמיץ פוסלים את המקוה בשלושה לוגים, ולא פוסלים בשינוי מראה. אבל שאר המשקין, ומי פירות והציר והמורייס והתמד משהחמיץ- אם אין ארבעים סאה אינם מעלים (ואינם פוסלים^ב), ואם יש ארבעים סאה ונתן סאה מהם ונטל סאה מהמקוה- הרי זה כשר. ביבמות נאמר בשם רבי יוחנן שמותר לתת סאה וליטול סאה דוקא עד רובו.

ונחלקו הראשונים על מה נסובו דברי רבי יוחנן-

רמב"ם וראב"ד- רבי יוחנן מתייחס למים שאובים, אך במי פירות אין להתיר ביותר מנתנה אחת^ג.

אך רש"י, ר"ש ורא"ש סוברים שרבי יוחנן התיר לתת וליטול במי פירות עד רובו, אך במים שאובים אפשר לעשות כן עד עולם.

ופסק מרן- מי כבשים ומי שלקות ותמד שלא החמיץ, וכן מי צבע, פוסלין המקוה בג' לגין; אבל כל שאר המשקין ומי פירות ומריס ותמד משהחמיץ, אין פוסלין מקוה החסר בג' לגין וגם אין משלימים אותו להכשירו, שאם היה בו ל"ט סאין ונפל לתוכו סאה אחת מאלו, אין משלימים אותו; אבל אם יש בו מ' סאה ונפל לתוכו סאה אחת מאלו, ונטל מתוכן סאה אחרת, כשר אפלו עשה עד י"ט פעמים. אבל במים שאובים שנפל סאה למ' סאה כשרים, ונטל מתוכן סאה ונפל לתוכן סאה מים כשרים, אפלו עשה כן עד עולם, כשר^ד.

סעיף כה:

פסק מרן ע"פ המבואר במשנה (וכ"פ הראשונים)- מי צבע יש להם דין מים לפסל את המקוה החסר בג' לגין, אף על פי שמשנים מראיהו ממראה המים. אבל המקוה השלם, אף על פי שנפלו בו מי צבע ושנו מראיו, לא נפסל^ה.

וכן אם הדיח בו פלים ונשתנו מראיו, או שפורה בו סמנים או אכלין ונשתנו מראיו, לא נפסל. (ראב"ד^ו)

אבל אם נפל לתוכו יין או מהל (פ"י הפנים היוצאים מהזיתים בתחלת טעינת הזיתים ויש בהן צחצוחי שמן) ושנו מראיו מכמות שהיה^ז, נפסל. כיצד יעשה, אם הוא חסר, זמתינו לו עד שיגדו גשמים^ח ויתמלא ויחזרו מראיו

^א א"כ נשתנה מראהו. ש"ך.

^ב מדין שאובים. אך אם שינו מראהו- פוסלים.

^ג וביאר הב"י שבמי פירות החמירו חכמים מכיוון שאינם ראויים לטבילה כלל, מה שאין כן בשאובים שמטהרים ברביה והמשכה, ונטהרים ע"י השקה.

ובטעם ההחמרה ברוב שאובים ביאר שזהו משום שמחזי לאנשים שהאדם טובל בשאובים, ויבואו להתיר טבילה כולו שאוב. (למרות שקשה על זה שהרי לשיטתו כולו שאוב פסול מדרבנן, ודבר זה נראה כגזירה לגזירה.) ואף לשיטתו אין להחמיר במעיין בנתן סאה ונטל סאה. פת"ש.

^ד הרשב"ץ כתב שלא ראוי להכניס הראש בין המחלוקת, ויש להחמיר כרמב"ם וראב"ד. וכ"כ הש"ך.

^ה ובמרא מכות (ג): ביארו שההבדל בין מי צבע (שפוסלים בג"ל) ובין ג' לוגין שהתערב בהם מעט יין (שפוסלו בשינוי מראה), הוא שמי צבע נקראים בשם מים, אך מים בעירוב יין נקראים 'חמרא מזוגא'.

^ו שאין פסול שינוי מראה א"כ התערב גוף המשקה במקוה. וכמו כן פסול מראה הוא אפילו אם אין בדבר המשנה שיעור ג' לוגין. עוד כתב שפסול שינוי מראה פוסל אף מקוה שלם.

בשו"ת משכנות יעקב החמיר במקוה שנשתנה מראהו מחמת חימומו. אך האחרונים חלקו עליו, שהרי לא התערב שום דבר בתוך המים.

למראה מים; ואם יש בו מ' סאה שאינו נפסל עוד בשאיבה, ימלא בכתף ויתן לתוכו עד שיחזרו מראיו למראה המים.

סעיף כו:

פסק מרן ע"פ המשנה- היו בו מ' סאה, ונפל לתוכו יין ונשתנו מראיו של חציו, אם אין בו מראה מים מ' סאה הרי זה לא יטבל בו.

סעיף כז:

פסק מרן ע"פ הרמב"ם- מקוה שנשתנו מראה מימיו מחמת עצמו ולא נפל בו דבר, הרי זה כשר^ט.

סעיף כח:

פסק מרן ע"פ הרשב"א- אין שנוי מראה פוסל אלא במי גשמים שנעשו מקוה, אבל מעין אינו נפסל בשינוי מראה, ולא עוד, אלא אפלו המקוה שנפסל, אם המשיך אליו מי מעין, הפעין מטהר אותו אפלו לא חזרו למראיתו^י.

סעיף כט:

פסק מרן ע"פ התוספתא- נפלו לו שלשה לגין יין^{יא}, פאלו לא נפל ומתיר לטבל בין במקום היין בין במקום המים; הנה שאוב והשיקו, השיק במקום היין, זה וזה לא טהר. השיק במקום המים, מקום המים טהר, מקום היין לא טהר. הגה: מקוה חסר שנפסל שם יין ונשתנו מראיו ונפל שם ג' לגין מים שאובין, אינן פוסלין וכשחזר והשלים המקוה במים כשרים וחזרה למראה מים, כשרה. (תוספתא^{יב})

סעיף ל:

במשנה- אלו מעלין ולא פוסלין השלג והברד והכפור והגליד והמלח והטיט הנרוק אמר ר' עקיבא היה ר' ישמעאל דן כנגדי לומר השלג אינו מעלה את המקוה והעידו אנשי מידבא משמו שאמר להם צאו והביאו שלג ועשו מקוה בתחלה.

נחלקו הראשונים בדין טבילה בדברים האמורים במשנה- רא"ש ורבינו שמריה- מותר לטבול במקוה שכולו שלג כפור או ברד אף קודם שיופשרו^{יג} (ובלבד שימעך חללו).

רמב"ם- מותר לטבול במקוה שכולו שלג (כמשנה) אך ברד וכפור מעלים את המקוה ואין עושים מהם מקוה שלם^{יד}.

^{טו} אפילו שלא נראים כמו יין, אלא שהמראה שלהם שונה ממראה מים. ראב"ד.

^{טז} הט"ז כתב שאין להכשירו ע"י המשכה, מכיוון שיש חשש שלא יחזור למראה מים עד שימשיך רוב שאובים, וייפסל.

^{טז} הרמב"ם למד דין זה מדין מקוה שהדיח בו סלי זיתים וסלי ענבים, שאע"פ שנשתנה מראהו- כשר, ומכאן מוכח שכל שלא נשתנה מראהו מחמת דבר ממשי שהתערב בו- אין זה נחשב שינוי מראה.

^י הסברא בזה היא שעל מקוה נאמר 'מקוה מים', ודרשו תז"ל מים- ולא שאר משקים. אך על מעיין לא נאמר 'מעיין מים'. לבוש.

^{יז} ולא שינוי מראהו. ר"ש.

^{יח} לדעת הר"ש המים חזרו להכשרם, ואם השלימם 40 סאה מי גשמים, אפשר לטבול בהם. אך היין לא עולה לארבעים סאה. וכן נראה מהרמב"ם. אך לדעת הראב"ד, החידוש בתוספתא הוא שהיין עצמו משלים לארבעים סאה. מהרמ"א נראה כר"ש. ש"ך.

^{יט} גם רבינו שמחה ורבינו אליעזר התירו לטבול במקוה העשוי משלג ברד וכפור, אך הצריכו שיופשר קודם שיטבלו בו.

^{יט} מסברא נראה שהחילוק ביניהם הוא ששלג הוא רך יותר וניתן יותר לדמותו למים, אך כפור וכו' הם קשים, ורק כאשר הם מתערבים במים הם נימוחים.

לראב"ד ורש"י השלג וכו' מעלים את המקוה, אך אין לעשות מקוה שלם מהם^ע.

לכל הראשונים דלעיל אין פסול שאובים בשלג אף אם הביאו בכלי. אך הרי"ה כתב שכל ההיתר בשלג וכו' הוא דוקא כאשר ממשיכם בידיו וכדומה, ולא ע"י כלים.

ופסק מרן- **אין שאיבה פוסלת אלא במים, אבל השלג והברד והכפור והמלח והטיט שהוא עב קצת אפילו יש בו רכות שיכולין להריקו מפלי אל פלי, אין שאיבה פוסלת בהם. שאם שאב מאלו למקוה החסר, לא פסלוהו. ולא עוד, אלא אפילו עשה כל המקוה משלג או כפור או ברד שהביאו בכלי ועשה מהן מקוה, כשרי**.

הגה: וכשמשער שיעור המקוה בשלג, למעד חללו תחלה ואז מתר לטבל בו כמות שהוא. ויש מחמירין לטבל בכל אלה, עד שנמוחו ונעשו מים. וטוב להחמיר לכתחלה^ע ועין בא"ח סימן ק"ס.

סעיף לא:

פסק מרן כלשון התוספתא- **מקוה שאוב שהגליד, טהור משום מים שאובים. נמוחו, כשר להקוות.**

נחלקו הראשונים האם מה שנאמר 'כשר להיקוות' הכוונה שניתן להוסיף עליו 40 סאה מים כשרים (שאילתות), או שמא מים אלו עצמם נידונים כמים כשרים, ובמידה והיה להם שיעור 40 סאה ניתן יהיה לטבול בהם ללא שום תיקון (רא"ש סמ"ג ורי"ף)^ע.

סעיף לב:

פסק מרן כדעת רבי יהושע במשנה- **מקוה שיש בו מ' סאה מים וטיט רב שהפרה שוחה ושוחה ממנו^ע, אם המים צפים על גבי הטיט יכולין לטבל אפילו בטיט; אין המים צפים על גבי הטיט, אין טובלין במקום הטיט. אבל במים, טובלין אפילו אין בו מ' סאה אלא על ידי הטיט.**

סעיף לג:

פסק מרן ע"פ הגמרא בזבחים- **כל שתחלת בריתו מן המים, כגון יבחושים אדמים, מטבילין בו. ומטבילין בעינו של דג גדול שנמק שמן עינו בחורו.** (רש"י)

סעיף לד:

במשנה- **המניח כלים תחת הצינור- אחד כלים גדולים ואחד כלים קטנים, ואפילו כלי גללים, כלי אבנים כלי אדמה פוסלים את המקוה.**

הגמרא בב"ק (סז.)- **תניא: צינור שחקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה, קבעו ולבסוף חקו אינו פוסל את המקוה.**

ופסק מרן- **אין הפלי חשוב לפסל המים שבו משום שאיבה, אלא אם כן הוא ראוי לקבל קדם שיבקעו ושיתמלא לדעת, ואז פוסל בין אם הוא כלי גדול המחזיק ארבעים סאה בלח שהם פוריים ביבש, בין אם הוא כלי קטן ביותר, ואפילו הם כלי גללים, כלי אבנים, כלי אדמה^ע.**

סעיף לה:

במשנה- **המניח טבלה תחת הצינור- אם יש לה לבזבז פוסלת את המקוה, אין לה לבזבז אינה פוסלת את המקוה. זקפה לידוח בין כך ובין כך אינה פוסלת את המקוה.**

הרא"ש כתב שההיתר אם זקפה להדיח הוא דוקא אם המים ראויים לבוא למקוה זולתה, אך אם לא, הם נפסלים משום הויה בטומאה^ע. וכתב הטור שפסול הויה בטומאה הוא אפילו אם אין לטבלה שפה, והסביר ה"ב"י 3 הסברים בטעם הדבר:

- א. יש לה שפה מארבע רוחותיה, אך היא נוטה באופן שאין היא מקבלת.
- ב. אין לה שפה כרגע, אך כיוון שהיה לה בהתחלה נחשב הויה בטומאה.
- ג. לא היה לה שפה מעולם, ופשוטי כלי עץ מקבלים טומאה מדרבנן^ע.

ופסק מרן- **המניח טבלה תחת הצינור אצל המקוה כדי שיפלו ממנה המים למקוה, אם יש לה ד' ס' שפות שראויה לקבל המים, פוסלת. ואם לאו, אינה פוסלת. זקפה על צדה לדוח, אפילו יש לה שפות, אינה פוסלת כיון שאינה עומדת בעינו שראויה לקבל; וכגון שהמים ראויים לבא למקוה זולתה, אבל אם אין המים ראויים לבא למקוה זולתה, אפילו זקפה על צדה או כפאה על פיה, פוסלת.**

סעיף לו:

הגמרא בב"ק (סז.)- **תניא: צינור שחקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה, קבעו ולבסוף חקו אינו פוסל את המקוה.**

^ע יופשר, הרי שבשפיכת השאובים פוסלו בג"ל קודם שיגיע לשיעור מ' סאה. **תולדות יצחק וחת"ס**.

^ע **הש"ך** ציין כי מלשון השו"ע משמע שהכשיר מים אלו לגמרי. ^ע בגמרא זבחים נאמר שזהו שיעור רכותו של הטיט. מאידך, במשנה שלנו נאמרו דעות שונות בהגדרתו. וביארו ה"ר"ש, **התוספות והרא"ש** שמחלוקת התנאים היא לבאר איזהו טיט שהפרה שוחה ושוחה ממנו, ואין הם חולקים עם הגמרא. **דלא כסמ"ג** שכתב שהגמרא חולקת על שיעורי התנאים וצריך להחמיר בדבר.

^ע כ"כ ר"ש, שאף אם הטיט בצד מצטרף לשיעור. שכך נאמר בגמרא סוכה (נט): טיט הנרוק מצטרף לארבעים סאה.

^ע **לתוספות** צריך שיקבלו לפחות מים כדי סיכת קטן. אך לרא"ש אין חילוק בזה.

^ע בסעיף מ"ח יתבאר דין זה. יש לציין כי **לרמב"ם** דין הויה בטומאה שייך רק במים חיים.

^ע האחרונים חלקו על הסבר זה, שהרי בסעיף מ"ח נראה שדבר שמקבל טומאה מדרבנן מזחילים בו. וה"ב"ח כתב שפשוטי כלי עץ מקבלים טומאה אם ייחדו למלאכה.

^ע כך היא דעת רוב הראשונים- **ר"ש, רא"ש, סמ"ג, רי"ז ומרדכי. דלא כרוקח** שסובר שאף בשלוש דפנות פוסלת את המקוה.

במשנה מבואר שצינור של עץ שחקקו בו⁹⁸ (קודם שקבעוהו) כל שהוא⁹⁹ פוסל את המקוה, ונחלקו לעניין צינור של חרס- לדעת ת"ק שיעורו ברביעית, אך לדעת רבי יוסי שיעורו בכל שהוא. ופסקו הראשונים¹⁰⁰ כת"ק. בהמשך המשנה נאמר שאם ירד לתוך הגומא עפר ונכבש- אינו פוסל את המקוה.

במשנה- **סילון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב מן האמצע אינו פוסל את המקוה מפני שלא נעשה לקבלה.**

לדעת הרמב"ם, אע"פ שהסילון מקבל באמצעותו, כיוון שהוא לא נעשה לשם כך, אין הוא נחשב כלי. **אך לדעת הראב"ד** הכוונה שאין הסילון מקבל באמצעו, שאם לא כן, הריהו פוסל את המקוה, כמבואר בתוספתא **ואם היה סילון כפוף כל שהוא פוסל**.

ופסק מרן- **צינור שאין לו ד' שפות אינו חשוב כלי וראוי להביא על ידו מים למקוה; ואם חקק בו גומא אחת קטנה קדם שקבעו, אם הוא של עץ אפלו אין הגומא מחזקת אלא כל שהוא נעשה פלה על ידה כלי וכל המים שעוברין עליו חשובין שאובים; ואם הוא של חרס, אין החקיקה פוסלתו אלא אם כן היא מחזקת רביעית, ואם נפלו צורות או עפר בגומא, אינו חשוב סתימה לבטלו מתורת קבלה, אלא אם כן יהיו מהדקים לתוכה.**

סילון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב באמצע, אינו חשוב קבלה לפסל בו המקוה. הגה: ולכן מתר לעשות מקנאות על ידי צנורות וסלונות של עץ שמביאין מים מן הנהר או שאר מעין אלה המקוה, או צנורות שעל הגגות; ולא חישבין שפמא נעשה בקו גומא מכל לחלוחית ומקבילים, דלא מקרי קבלה אף אם היה בקו גומא הואיל ולא עשאו אדם בכונה.

ואם המים באים אל הצנור על ידי פלים הקבועים בגלגל והם נקובים¹⁰¹ בדרך שלא מקרי כלייט, מתר לטבל בקו אם יש מ' סאה במקוה אבל אם אין בה מ' סאה, אין לטבל שם דלא מקרי חבור לנהר על ידי זה ועין בא"ח סימן קנ"ט.

סעיף לו:

פסק מרן ע"פ הרשב"א- **רעפים שמכסין בהן הגגות, אף על פי שיש בהן גמות וחקקים, אינן פוסלן המקוה לפי שלא נעשו לקבל בהם.**

סעיף לח:

נאמר במשנה- **אם היה שק או קופה מטבילין בהם כמה שהם מפני שהמים מעורבין.** וכ"פ הראשונים. ופסק מרן- **המניח שק או קפה תחת הצנור, אין המים הנמשכין מהן פוסלן את המקוה.**

⁹⁸ מפשט הלשון משמע שדוקא כאשר אדם חוקק בכונה בצינור הוא נפסל, אך אם נחקק מאליו אין איסור, וכן היא דעת רוב הראשונים (רבנו שמעיה, ר"ן, רמב"ם ורא"ש), דלא כהגהות מרדכי שסובר להחמיר אף בנחטט מאליו.

⁹⁹ מכיוון שבעץ ראוי לחקוק יותר, מה שא"כ בשאר חומרים שהחקיקה בהם יותר קשה. ט"ז.

¹⁰⁰ רמב"ם, רא"ש, ר"ש, סמ"ג ור"ן. דלא כסמ"ק שפסק כר"י. הגמרא בחולין (קז.). אומרת שכאשר דלי ששואבים בו מים מהיאור נקוב ככונס משקה, הריהו נחשב חיבור לנהר ומותר להטביל בו ידיים.

הרוקח בשם ר"א מורדינא סבר בדין זה, שמכיוון שהמים עולים תמיד הריהם נחשבים חיבור, ואף אם אין 40 סאה אלא בצירוף כל המים, הטבילה כשרה בין לאדם ובין לכלים. **אך לדעת רש"י ותוספות** הטבילה כשרה רק לידיים, מכיוון שמצאנו שאינם צריכים טבילה בדוקא, וגם נטילה מועילה בהם, מה שאין כן אדם. **ולדעת הרי"ף** אין לטבול בהם בין ידיים בין אדם, אא"כ נקוב כשופרת הנאד.

¹⁰¹ הש"ך הקשה, שמשלשון רמ"א משמע שאף בנקוב כשופרת הנאד לא נחשב חיבור, והרי כל המחלוקת בין הראשונים היא רק במצב שהכלי נקוב רק ככונס משקה! והדגמ"ר תירץ שבסעיף ס

סעיף טל:

בתוספתא- ר' יוסי אומר זילף בידי וברגליו שלשת לוגין למקוה- פסול, הולכין עם הקרקע כשר.

לגיון העובר ממקום למקום וכן בהמה העוברת ממקום למקום וזילפו בידיהן וברגליהן שלשת לוגין למקוה כשר ולא עוד אלא אפילו עשו מקוה בתחלה כשר.

נחלקו הראשונים בהסבר תוספתא זו-

לרשב"א ורא"ש- אם אדם הביא מים למקוה- פסול, אך בבהמה כשר.

לר"ש ולראב"ד- החילוק הוא בין המשכה להתזה השלכה¹⁰².

י"א בראב"ד- החילוק בין נתן בכונה לנתן שלא בכונה. **רמב"ם**- בהתזה או המשכה כשר, אך בנתנה ע"י יד או רגל פסול.

ופסק מרן- **זה שאמרו שכל שאינו עשוי לקבל את המים אינו פוסל את המקוה, לא אמרו אלא פשטו מתוכן למקוה מעצמן; אבל אם נתנם אדם למקוה, הרי זה פוסל; שכל על ידי אדם, אפלו זלף בידי וברגליו ואפלו עובר במים ונזדלפו מאליהם ברגליו למקוה, פסלוהו. במה דברים אמורים, כשנזדלפו ברגליו. אבל אם היה רוכב על גבי בהמה ונזדלפו מים ברגלי הבהמה, לא פסלוהו; אף על פי שעל ידי הבהמה שהוא רוכב עליה נזדלפו, אין זה כמזלף ברגליו {וכבר נתבאר דיש חולקין וע"ל סעיף ט"ו}.**

סעיף מא:

פסק מרן ע"פ הרא"ש- **כלי שנקב בשוליו, אפלו כל שהוא, אינו חשוב כלי לפסל המקוה.** ומכל מקום אין להקל לעשות מקוה לכתחלה ולהביא מים בכלי מנקב כזה. ואם הנקב בצדדיו, אינו בטל מתורת כלי עד שיהא ברחב הנקב כשפופרת הנאד, שהוא פשתי אצבעות ראשונים מהארבעה שבפס היד¹⁰³, מתהפכות בחלל הנקב ברוח, בין שהוא מרבע בין שהוא עגל. ויהא קרוב לשוליו, שאינו יכול לקבל שום מים ממנו ולמטה, אבל אם מקבל שום מים למטה ממנו, לא נתבטל מתורת כלי.

ואם ערב סיד וצורות וסתם בהם הנקב, לא חשיב סתימה להחזירו לתורת כלי. או אם הושיבו על גבי הארץ, ואפלו על גבי סיד וגפסס, לא חשיב סתימה; אבל אם ערב סיד וגפסס וסתמו, חשוב סתימה.

הלכך, הרוצה לשאב מים מהמקוה לנקותו, וירא"ה שפמא יחזרו מהכלי שמוציאין בו המים ג' לגין למקוה אחר שחסרו מ' סאה, ויפסלוהו, יקב הכלי בשוליו כל שהוא,

מבואר שמים זוחלים אינם נחשבים חיבור, ומשום כך סתם רמ"א להחמיר אף בנקוב כשפופרת הנאד.

⁹⁹ לרא"ש ורשב"א פסול בידי אדם פוסל בג"ל. אך לדעת הראב"ד פוסל דוקא ברובו.

¹⁰⁰ לפי הסברו של הר"ש התירו לעשות כך את כל המקוה רק למ"ד שאובה שהמשיכוה כולה כשרה. אך לראב"ד התירו לעשות כך את כל המקוה, מכיוון שאין אלו מים שאובים ממש אלא רק דין הוייתו ע"י אדם, שבו ניתן להכשיר אף בהמשכת כולו.

¹⁰¹ שם סתם הרמ"א כש"ע כ"א, והביא את דעת הר"ש ביי"א.

¹⁰² האחרונים הקשו- בסעיף ז פסק מרן כהסבר הרמב"ם בסוגיא, וכאן פסק כרא"ש. הש"ך תירץ לחלק בין לכתחילה (ז) לדיעבד (מ). **ורעק"א** תירץ לחלק בין לטבול בתוך הכלי (ז) לבין להביא ע"י מים למקוה (מ).

¹⁰³ כך דעת הרמב"ם, אך לדעת הר"ש והרא"ש מדובר על שיעור שתי אצבעות מהאצבע הסמוכה לאגודל. (נחלקו בבאיור התוספתא- 'ביניונות של כל אדם').

¹⁰⁴ כך היא דעת הרא"ש והמרדכי, שחוששין שמא יחזרו ג"ל מים שאובים ויפסלו את המקוה, ומספיק נקב כל שהוא (אך לתוספות צריך נקב כעדשה, וכתבו האחרונים שכך נוהגים)

ואז לא יחשבו המים שבו שאוביו; ואם הם מים נובעים, אין צריך לכד, כי המעין אינו נפסל בשאיבה.

הנה: ומכל מקום נהגו להחמיר גם במעין (תרה"ד), כי יש חולקין אפלו במעין ואומרים דשאיבה פוסלת; ולכן לכתחלה יש להחמיר לנקב הפלי ששואבין בו, אף במעין, ואם לא עשו כן ושאוּבו בכלי שלם ונפלו שם שלשה לגין שאובין ונפסלה המקוה, ורוצין לנקותה ולהכשירה, אם אפשר לפקק נקבי הנביעה בקלות טוב להחמיר ולעשות כן; אבל אם יש טרח גדול בדבר, או בדיעבד שלא עשו כן, יש לסמוך אפמקליו דסוברין דאין שאיבה פוסלת במעין, כי כן עקר; (מהרי"ק)

ואפלו במקוה שאין בה מעין, אם אין הפלי גדול כל כך שבוּדאי יפלו שם ג' לגין שאובין, אלא שיש לחוש שמא נפלו בזה אחר זה וכיוצא בזה, אזלינן לקלא; דספקא דג' לגין שאובין הוי ספקא דרבנן, ואין לחוש בדיעבד. (מהרי"ק והגהות סמ"ק)

סעיף מא:

במשנה- המניח כלים תחת הצנור... פוסלין את המקוה אחד המניח ואחד השוכח כדברי בית שמאי ובית הלל מטהרין בשוכח אמר ר' מאיר נמנו ורבו בית שמאי על בית הלל ומודים בשוכח בחצר שהוא טהור אמר ר' יוסי עדיין מחלוקת במקומה עומדת:

ובגמרא שבת (טז): נאמר על משנה זו- אמר רב מרשיא, דבי רב אמרי: הכל מודים כשהניחם בשעת קישור עבים - טמאים. בשעת פיזור עבים - דברי הכל טהורין, לא נחלקו אלא שהניחם בשעת קישור עבים, ונתפזרו, וחזרו ונתקשרו. מר סבר: בטלה מחשבתו, ומר סבר: לא בטלה מחשבתו.

נחלקו הראשונים בהסבר מקורות אלו-

לרש"י ורא"ש- מה שאמר ר"י עדיין מחלוקת במקומה עומדת, ומה שאמר רב מרשיא 'הכל מודים', היינו ב"ש ובי"ה במחלוקתם על המניח כלים תחת הצנור.

אך לדעת הרמב"ם- מה שאמר ר"י עדיין מחלוקת במקומה עומדת היינו לענין השוכח בחצר, אך במניח תחת הצנור רבו ב"ש על בי"ה. ומה שאמר רב מרשיא 'הכל מודים', היינו ר"מ ור"י, והמחלוקת בגמרא היא בדין השוכח בחצר! (ופסק כר"מ)

ופסק מרן- המניח כלים תחת הצנור לקבל מימיו שיפלו מהם לתוך המקוה, אם הניחם בשעת קישור עבים וקדם שנתפזרו העבים ירדו גשמים ונתמלאו, חשבים לדעת והיו שאובין; אבל אם לא נתקשרו העבים בשעה שהניחם, ואחר כך נתקשרו ונתמלאו, או אפלו הניחן בשעת קישור העבים, ונתפזרו, ונשאר שם עד שחזרו ונתקשרו וירדו גשמים ונתמלאו, לא חשיבי לדעת ואינם פוסלין; ובלבד שישבור את הפלי או יהפכנו בענין שלא יגביהנו מעל הארץ,

¹² תמחו האחרונים- נהי דמשום שאובין אין איסור, משום הוויה עיי אדם ייאסר! הש"ך תירץ- כאשר מכוון כוונה נגדית שאינו רוצה שיפלו המים למקוה, אין הם פוסלים משום הוויה עיי אדם. והט"ז תירץ שמכוון שהמים נשארים תמיד בחיבור למקוה אין בהם פסול עיי אדם.

¹³ לדעת ר"א במשנה צריך שיהיו מעט מים בבור, וכן מותר דוקא לשבר ולא לכפות.

¹⁴ לדעת ר"א צריך שהמים של הבור יצופו ע"ג הכלי.

¹⁵ בשני סעיפים אלו מוזכרים שלושה מצבים עם דינים שונים לכל אחד מהם, ויש להבין מהי סיבת ההחמרה בכל מקרה: במקרה של 'המניח' לא היתה כוונה כלל לקבלת משקים, אלא אדרבה להפך, לייבש את הכלי (ולכן מותר אף אם הניחו שם בשעת קישור עבים. לבוש). במקרה של 'המסדר' היתה כוונה שייבלעו מים בדפנות הכלים, ובמקרה של 'הסיד' הכלי נעשה לקבלה של סיד בתוכו. ב"י.

שאם מגביהו מן הארץ עם המים, חשבים שאובין ופוסלים את המקוה.

סעיף מב:

פסק מרן כדעת ר' יהושע¹² במשנה- המניח קנקנים בראש הגג לנגבם, וירדו עליהם גשמים ונתמלאו, אף על פי שהיא עונת גשמים, הרי זה ישבר הקנקנים או יכפם; והמים שהיו בקנקנים, פשרים לטבל בהן ואף על פי שכל המים האלו היו בכלים, שהרי לא מלאן בידו; אבל אם הגביה הקנקנים וערם, הרי כל המים שבהם שאובים.

סעיף מג:

פסק מרן כדעת ר' יהושע¹³ במשנה- הסיד ששכח עציץ במקוה ונתמלא מים, אף על פי שלא נשאר במקוה אלא מעט והרי העציץ יש בו רב המקוה, הרי זה ישבר העציץ במקומו ונמצא המקוה פלו פשר. וכן המסדר את הקנקנים בתוך המקוה כדי לחסמן, ונתמלאו מים, אף על פי שבלע המקוה את מימיו ולא נשאר שם מים כלל אלא מים שבתוך הקנקנים, הרי זה ישבר את הקנקנים, והמים הנקוים מהם מקוה פשריט.

סעיף מד:

במשנה נאמר שאם מתערבים מים שאובים ומי גשמים קודם שיגיעו למקוה, אם הרוב מי גשמים- כשר. וכ"כ בתוספתא- ר' אליעזר בן יעקב אומר גג שיש בראשו עשרים ואחד סאה של מימי גשמים ממלא בכתף ונותן לתוכו תשע עשרה סאה ופותקן ומערבן בחצר: בגמרא תמורה (יב). נאמר- אמר רבין אמר רבי יוחנן שאובה שהמשיכוה כולה טהורה.

נחלקו הראשונים בדין המשכת מים שאובים למקוה-

לר"ש וחכמי המערב (ור"י לפי הרא"ש)- הלכה כר"י, ושאובה שהמשיכוה כולה טהורה.

אך לרוב הראשונים¹⁴- הלכה כראב"י, ומיעוט שאובים שהמשיכום כשר, רוב פסול¹⁵.

שאליות- אם המשיך מיעוט שאובין- כשר לטבול בתוכו. אך אם המשיך רוב שאובים- הוא לא מכשיר ולא פוסל את המקוה, אלא ראוי להוסיף עליו 40 סאה מי גשמים.

ופסק מרן- אין המים שאובים פוסלים את המקוה בג' לגין עד שיפלו לתוך המקוה מהפלי, אבל אם נגדרו המים השאובים חוץ למקוה ונמשכו וירדו למקוה, אינם פוסלים את המקוה עד שיהיו מחצה על מחצה¹⁶; אבל אם היו רב מהפשרים, הרי המקוה פשר. כיצד, מקוה שיש בו עשרים סאה ומשהו¹⁷ מים פשרים, והיה ממלא ושואב חוץ למקוה והמים נמשכים וירדו למקוה, בין שהיו נמשכים על גבי קרקע או בתוך הסלון וכיוצא בו מדברים שאינם פוסלים את המקוה, הרי הוא פשר ואפלו השלימו לאלף סאין, שהשאובה שהמשיכוה, פשרה אם היה שם רב מ' סאה מן

¹² רמב"ם, ראב"ד, רש"י, רז"ה, ר"ן, רשב"א, ריב"ש, סמ"ג, מרדכי ורשב"ץ.

¹³ לשיטתם ר"י לא חולק על המשנה, אלא מוסיף דין (כמבואר בשו"ע), שאם נפסלו עשרים סאה ומשהו מי גשמים בג"ל שאובין, והמשיכם- הרי הם כשרים.

¹⁴ הש"ך כתב שלראב"ד אם נמשכו 40 סאה מים שאובים שלא בכונה- כשרים.

¹⁵ לט"ז- אם אין רוב מים כשרים והתערבו בהם מים שאובים, אע"פ שנמשכו אין הם נכשרים אפילו אם התווספו על גביהם 40 סאה מים כשרים (כי נחשבים כשאובים). אך לדעת הפרישה, מותר.

¹⁶ כרמב"ם וריב"ש. זלא כרש"י ורשב"ץ שלשיטתם צריך דוקא 21 סאה.

הַפֶּשֶׁר וְכֵן גַּג שֶׁהִיָּה בְּרֵאשׁוֹ כ' סָאָה וּמִשֶּׁהוּ מִי גִשְׁמִים, וּמֵלֵא בְּכַתְּפוֹ וְנָתַן לְתוֹכוֹ פָּחוֹת מִכ', שְׁנִמְצָא הַכֹּל פְּסוּל, וּפְתַח הַצִּנּוֹר וְנִמְשְׁכוּ הַכֹּל לְמָקוֹם אֶחָד, הָרִי זֶה מִקּוֹה פֶּשֶׁר, שֶׁהִשְׁאֹבָה שֶׁהִמְשִׁיכָה כְּלָה פֶּשֶׁרָה, הוֹאִיל וַיֵּשׁ שֶׁם רַב מִהַפֶּשֶׁר. הִגָּה: אֲבָל אִם הִמְשִׁיךְ תַּחֲלָה מִיָּם פְּסוּלִים, וְאַחַר כֵּן הֵבִיא עֲלֵיהֶם רַב מִיָּם פֶּשֶׁרִים, לֹא מֵהֵנִי.

סעיף מה:

נחלקו הראשונים בשיעור המשכה-

לרשב"א- כל שהוא.

כל בו וריב"ש- ג' טפחים.

ספר המנהגות- ממקום רחוק כדי שיכלה הכוח שהאדם נתן לדחיפת המים.

ופסק מרן- שיעור המשכה זו אין פחות מג' טפחים.

סעיף מו:

נחלקו הראשונים על איזה דבר מועילה המשכה:

לרמב"ם- על כל דבר שלא פוסל את המקוה.

לראב"ד- צריך להמשיכו על גבי דבר שלא היה עליו שם כלי בתלוש או קרקע.

לרא"ם, ר"א מורדון וטרה"ד- דוקא על גבי קרקע או דבר הראוי לבלוע כקרקע.

ופסק מרן- אין המשכה מועלת אלא על גבי קרקע או על גבי צנור שלא היה עליו שם כלי בתלוש, אבל אם המשיך על גבי פלים, אפילו פלי גללים וכיוצא בהם, לא הוי המשכה הנה: ויש אומרים דאין המשכה מועלת אלא דוקא על גבי קרקע הראוי לבלוע בה, אבל אם המשיך על גבי רצפת אבנים שאין ראוי לבלוע בה, וכך שפן על גבי דף או פלי, אף על פי שאינו פוסל המקוה, לא מהני. וטוב להחמיר לכתחילה.

סעיף מז:

פסק מרן ע"פ תשובת הרא"ש- מקוה שנובע ונתנבש בקיץ, והיה בור רחוק ממנו קצת, ומלאוהו מים שאובים, ונתמלא המקוה מתחת הקרקע מאותם מים שאובים, המקוה פשר כאלו הוא נובע^{טז}.

סעיף מח:

במשנה- נוטפין שעשאן זוחלין- סומך אפילו מקל אפילו קנה, אפילו זב וזבה יורד וטובל. רבי יוסי אומר כל דבר שהוא מקבל טומאה אין מזחילין בו.

פסק מרן ע"פ הסבר הרא"ש והר"ש- הבא להמשיך מים למקוה, צריך שלא יהא בדבר המקבל טמאה, כגון מי גשמים שרוצה להמשיכם למקום אחר לעשות מקוה, לא יאחו בידו דף ויעבירם עליו, אלא יניח הדף בקרקע ויסיר ידו משם בטורם יעברו המים עליו. וכן סלון של מתכת, אסור להמשיך בו מים למקוה, שמקבל טמאה; והוא שיהיו המים נופלים להדיא מדבר המקבל טמאה לתוך המקוה, אבל אם נופלים על שפתו בחוץ, ונמשכין לתוכו, או שמחבר לפי הסלון של אבר צנור קטן של עץ או של חרס

שהמים מקלחין ממנו למקוה, פשרי. ואם הסלון של מתכת מחבר לקרקע, אפילו מקלח להדיא לתוך המקוה, פשר, שהרי אינו מקבל טמאה, לפי שהוא בטל אגב קרקע.

ואין חלוק בין אם טמון תחת הקרקע או לא.

סעיף מט:

נחלקו הראשונים האם פסול המשכת מים ע"י דבר המקבל טומאה נאמר דוקא במי גשמים, אך במקוה ומעיין אין איסור (רא"ש^{יז}), או שאיסור זה אמור בכל סוגי המים (רשב"א^{יח}).

ופסק מרן- במה דברים אמורים, בממשיך מי גשמים בעלמא, אבל אם ממשיך ממעין או ממקוה, אפילו על ידי דבר המקבל טמאה, פשר דחשבינן לזה המקוה שממשיך המים לתוכו כאלו הוא מחבר למעין או למקוה שממשיך המים משם; ויש מי שאינו מחלק בכך.

סעיף נ:

במשנה- נוטפים שעשאן זוחלין סומך אפילו מקל, אפילו קנה, אפילו זב וזב יורד וטובל. רבי יוסי אומר כל דבר שהוא מקבל טומאה אין מזחילים בו.

וביאר הר"ש שנוטפים שעשאן זוחלין היינו מי גשמים שזוחלים מהמקוה ורוצה להעמידן שלא יזחלו.

נחלקו הראשונים במקרה שבו יש ארבעים סאה עד הסדק- לרא"ש כשר, שהרי גם אם יצאו כל המים יש שיעור מקוה.

למרדכי ולאגור פסול, שהרי כעת המקוה זוחל.

ופסק מרן- מקוה של מי גשמים שנופרץ אחד מפתליו והמים יוצאים דרך הסדק, אם ישארו בו מ' סאה אחר שיצאו קצתן שעד הסדק, פשר; ואם לאו, פסול משום דהוי לה זוחלין ואין מקוה מטהר בזוחלין.

הנה: ויש מחמירין אפילו אם ישארו מ' סאה עד הסדק, ויש לחוש לדברייהם לכתחילה לסתם הסדק. וכך זה דוקא במקוה שאינה באה ממעין, אבל אם היא באה ממעין, אין לחוש לזחילתה.

ואין יציאת המים קרוי זוחלין, אלא פשאין חוזרין למקוה אבל פשיזאין מעט וחוזרין שם, לא מקרי זחילה (ריב"ש). ואם בא לסתם הסדק כדי שישארו בו מ' סאה, לא יסתם אותו בידו ולא בכל דבר המקבל טמאה;

ויש מי שמתיר לסתם בכל דבר שמקבל טמאה. (רמב"ם)

סעיף נא:

פסק מרן ע"פ הרשב"א- נקב המקוה ומימיו נוטפים מעט מעט או נבלעים בקרקע מעט מעט, פשר לפי שאין זחילתן נפרת^ט.

סעיף נב:

במשנה- עירוב מקוואות כשפופרת הנאד.. כל שיעמוד בשפופרת הנאד ממעטה.. ספק שהיא כשפופרת הנאד ספק שאינה כשפופרת הנאד פסולה מפני שהיא מן התורה.

^{יז} כ"כ הרא"ש, ע"פ גמרא בזבחים (כה:): ששם מבואר שנחלקו אם אויר כלי ככלי, והכריעו כי נחשב ככלי, ומשמע שדוקא אם מגיע הדבר שמקבל טומאה עד אויר הכלי, אך אם נפסק קודם לכן, טהור.

^{יח} והביא ראה מדין הכשרת מקוה שאוב ממקוה כשר שנאמר שמביא סילון של אבר יומניח ידיו תחתיו.

^{יט} והרא"ם סובר שבמקוה אין איסור להמשיך ע"י דבר המקבל טומאה, אך הממשיך מעיין ע"י דבר המקיט מורידו לדרגת מקוה.

^כ שאם לא כן אין לך מקוה כשר בעולם.

^{טז} שני טעמים ניתנו להיתר זה-

א. כל מים שאובין שיינתנו למקוה זה יגרמו לתוספת של מים ממקור המעיין.

ב. מי המעיין המועטים מטהרים שאובים מרובים.

הב"ח כתב שע"פ מה שפסק רמ"א לעיל שיש לחוש לכתחילה שמעיין חסר נפסל בשאיבה אין דינו של הרא"ש לשיטתו (שהרי אין את טעם ב). אך האחרונים כתבו שע"פ טעם א, שהוא העיקרי, דין זה אף לשיטתם.

^כ ואע"פ שהדף פשוטי כלי עץ ומקבל טומאה מדרבנן, אין איסור המשכה בדבר המקבל טומאה מדרבנן. ומה שאסר מרן בסעיף י"ד להזחיל מי מעיין ע"י דבר המקבל טומאה מדרבנן, זהו דוקא לענין מים חיים. ש"ך.

עוד במשנה- מטהרים את המקוואות העליון מן התחתון והרחוק מן הקרוב.. ומושכו ומשיקו אפילו כשערה דיו. ופסק מרן- הבא לערב מקוה פסול או חסר עם מקוה פשר, להכשירו; או ששניהם חסרים ובא לערבם להכשירם, צריך שיהא נקב שביניהם רחב כשפופרת הנאד וקלוח המים יהיה כרחב הנקב. ולאחר שנתערב הפסול עם הפשר, אפלו רגע, נשאר לעולם בהכשרו, אפלו נסתם הנקב אחר כדק"א. כל שיעמד בשפופרת הנאד, ממעט, אפלו דבר שהוא מברית המים ק"י. ספק אם הנקב רחב כשפופרת הנאד אם לאו, פסול.

אם יש שם נקבים דקים הרבה, מצטרפין לכשפופרת הנאד, אם המקוה האחד שלם והשני חסר. הגה: ומתיר לחפר מקוה בצד הנקב ולטבל בה, אף על פי שאין בה מ' סאה, דהא ארעא חלחולי מתחלחלת והואיל והוא סמוך לנקב ואנו רואין החלחולים שביניהם, שהמים באין מן הנקב דרך החלחול, דהיינו מנקבים דקים שבקרקה, הו' חבור. אבל אם שניהם חסרים, אין הנקבים הדקים מצטרפין לכשפופרת הנאד. והוא הדין אם חלק מקוה בסל או שק, אם אין שעור מקוה בצד אחד, פסול ק"י.

סעיף נג:

במשנה- מטהרים את המקוואות העליון מן התחתון והרחוק מן הקרוב.. ומושכו ומשיקו אפילו כשערה דיו. וכתבו הר"ש והרשב"א שההיתר להשיק כשערה (ולא להצריך כשפופרת הנאד) הוא דוקא כאשר המקוה פסול מדרבנן ע"י מים שאובים.

ופסק מרן- הבא להכשיר מקוה שאוב ק"י ממקוה שלם שאינו שאוב, אף על פי שאינו משיקו אלא כשערה, פשר ואפלו אין מי ההשקה רואין פני האויר. הגה: ודוקא בפסול שאיבה שהיא מדרבנן, אבל בפסול דאורייתא בעינן כשפופרת הנאד כמו שנתבאר; ואפלו בפסול שאיבה יש חולקין ק"ט (טור), וכן ראוי להורות.

סעיף נד:

במשנה- כותל שבין שני מקוואות שנסדק לשתי- מצטרף. לערב- אין מצטרף, עד שיהיה במקום אחד כשפופרת הנאד. רבי יהודה אומר חילוף הדברים. הראשונים נחלקו מהו שתי ומהו ערב: לרמב"ם וראב"ד ערב הוא רוחב הכותל ושתי הוא מלמעלה למטה. אך לדעת הר"ש והר"ש- הפוך ק"ט.

ק"י כ"כ ר"ש ור"י, וכן נראה מסתימת הראשונים. דלא כר"ת שסובר ששיעור הנקב הוא שפופרת הנאד, אך מספיק שיהיו בו מים כטופח ע"מ להטפוח. ב"י.

ק"י כך סוברים הר"ש והרשב"א, שמים שהושקו נכשרים. אך ברי"ו מבואר שיש שהחמירו בזה (משום שהיתר השקה הוא משום חיבור). הש"ך כתב שראוי להחמיר לכתחילה. והנוב"י תמה על האוסרים שהרי דין זה מבואר במשנה.

ק"י ואע"פ שלעיל סעיף ל"ג נאמר שמטבילים בדבר שתחילת ברייתו מן המים. יש לחלק בין דבר שתחילת ברייתו מן המים ובין דבר הגדל במים כגון ירוקת. גליון מהרש"א.

ק"י כל פיסקה זו היא ביאור המרדכי בשם הראב"ה לדין האמור במשנה שמצד אחד מותר להטביל בתוך שק או קופה, ומאידך גיסא בגמרא חגיגה נאמר שמקוה שחילקו בסל פסול.

הפת"ש כתב שהאחרונים תמהו על היתר זה והוכיחו מראשונים שונים שאין להתיר אפילו בדיעבד לסמוך על טבילה במקוה כזה. ק"י מכך שהשו"ע לא חילק בין מיעוט שאוב לכולו שאוב הוכיח הש"ך שלשיטתו כולו שאוב פסול מדרבנן.

ק"י הש"ך ביאר שהחולקים אוסרים רק ברובו שאוב, אך במיעוט שאוב אין מי שאוסר, אך מה"ט"ז מובן כי אף במיעוט שאוב ראוי להורות ולהחמיר (וכן משמע מסתימת הטור).

כמו כן נחלקו מה פירוש המילה 'מצטרף'. האם זה נסוב על המקוואות (רמב"ם) או על הסדק, והיינו שמצטרף כולו לשיעור שפופרת הנאד (רי"ו).

ופסק מרן- כותל שבין ב' מקוואות שנסדק מצד זה לצד זה ק"י אפלו כל שהוא, לשתי - מצטרף לערב שני המקוואות להכשירם; ואם לערב - אינם מצטרפים עד שיהא במקום אחד כשפופרת הנאד.

ואם נפרץ הכותל למעלה זה לזה על רום קלפת השום ועל רחב כשפופרת הנאד, פשר. (כ"כ במשנה וכ"פ הראשונים) הגה: והוא הדין אם היה גל של עפר בין ב' המקוואות, אם נטל מגבה הגל מעט עד שמקלחין זה לזה כרחב שפופרת הנאד ברום קלפת השום, סגי דלא בעינן כמלא שפופרת הנאד אלא בנקב. (מרדכי)

סעיף נה:

פסק מרן ע"פ המשנה (וכ"פ ר"ש, רא"ש וריב"ש)- שלשה מקוואות שיש בשנים מהם בכל אחד עשרים סאה מים פשרים, ובאחד מהם עשרים סאה מים שאובין, ועומדין זה בצד זה, אם השאוב מן הצד וירדו שלשה וטבלו בהם ומתוך כך נתמלאו ויצאו על שפתם ונתערבו יחד, הכשרו שלשתם ק"י, כיון שפעם אחת היו מחברים ביחד מ' סאה מים פשרים, ואותם שטבלו בהם, טהורים. ואם השאוב באמצע, שאין שני הפשרים יכולין להתערב אלא על ידו, לא הכשרו אלא נשארו כמו שהיו תחלה ואותם שטבלו בהם לא נטהרו.

סעיף נו:

פסק מרן ע"פ התוספתא (הביאה ר"ש)- שני מקוואות של כ' כ' סאה, אחד שאוב ואחד פשר, ירדו שנים והשיקום וטבלו בהם, אפלו אדמים והלבינום או לבנים והאדמום, המקוואות כמות שהיו והטובלים כמות שהיו ק"י.

סעיף נז:

במשנה- מטבילין בחריצין ובעצין ובפרסת החמור המעורבת בבקעה. וביארו הרמב"ם, הר"ש והרא"ש ע"פ התוספתא, שמדובר במקרה שיש להם חיבור כשפופרת הנאד למקוה ק"י. ופסק מרן- כל המערב למקוה הרי הוא כמקוה ומטבילין בו. גמות הסמוכות לפי המקוה ומקום רגלי פרסות בהמה שהיו בהם מים מערבים עם מי המקוה כשפופרת הנאד, מטבילין בהם. הגה: ולכן כלי המנח בצד המקוה, מנענע

ק"י הסברא להקל כשנסדק לאורך- שנחשב כאילו נפל כל הכותל. הסברא להחמיר- כיוון שהחיבור רק כנגד הסדק. הסברא להקל כשנסדק לרוחב- כל הכותל נחשב מחובר למקוה. הסברא להחמיר- מכיוון שיש לחלק העליון קיום ע"י החלק התחתון. (ונראה שמדובר במקרה שלא נסדק כל הכותל לרחבו, שאם נסדק כולו שוב אין לו קיום מפאת החלק התחתון) ט"ז.

ק"י וכתבו האחרונים שמכיוון שהשו"ע לא ביאר פירוש שו"ע, יש להחמיר ולא לסמוך על סדק, אלא צריך כשפופרת הנאד במקום אחד.

ק"י ומיירי שלא חסרו המים בבורות ע"י הטבילה, כגון ששפת המקוה אלכסונית וכל מים שיוצאים יחזרו אח"כ למקוה. אך אם יש בבורות יותר מ20 סאה, באופן שגם אם יוצאים מעט מים יש 40 סאה מים כשרים ע"י חיבורם, הרי הם כשרים. ואין לפסול משום זחילה, מכיוון שזו זחילה שבאה ע"י טבילת האדם. ש"ך ע"פ ריב"ש.

ק"י שכבר נתבטלו ברוב הכשרים קודם שבאו למקוה. ר"ש. ועוד- שבאו בדרך המשכה. ט"ז.

ק"י בשונה מהמבואר בסעיף הבא, שמספיק חיבור כלשהו, מכיוון ששם מדובר בחלקים הנמצאים בתוך המקוה, וכאן בחלקים הסמוכים למקוה מבחוץ.

בְּגִדוֹ הַמְּקוּהָ כְּדִי שְׂעִישָׁה גַל בְּמִים וְיַעֲבֹר עַל הַכְּלִימָא, וְעוֹלָה לוֹ הַטְּבִילָה; (מַשְׁנֵה) וּבִלְבָד שְׁלֵא יַעֲקֹר הַגַּל מִמְּקוֹמוֹ, אֲלֵא יְהֵא מְחַבֵּר לַמְּקוּהָ קכב. (רֵא"ש)

סעיף נח:

פסק מרן ע"פ המשנה (כלשון הרמב"ם) - חרי המערה וסדקי המערה, מטבילין בהם אף על פי שאין המים שבהם מערבבים עם מי המקוה אלא בכל שהוא.

סעיף נט:

במשנה - עוקת המערה אין מטבילים בה אא"כ היתה נקובה כשפופרת הנאד. אמר רבי יהודה אימתי? בזמן שהיא מעמדת עצמה. אבל אם אינה מעמדת עצמה מטבילים בה כמה שהיא.

לדעת הרא"ש והר"ש עוקת המערה היינו שוקת שסמוכה למקוה (שלא היה עליה שם כלי בתלוש) - אם בזמן שיש במקוה ארבעים סאה הוא מתחבר עם השוקת, מספיק חיבור כלשהוא. אך אם כשיש ארבעים סאה אין בהכרח חיבור בינה ובין המקוה, צריך חיבור כשפופרת הנאד.

לרמב"ם עוקת המערה היינו חפירה שתחת למקוה - אם האדמה המפסיקה בין המקוה ובינה חזקה ואף כשעומדים עליה אינה נופלת, צריך חיבור כשפופרת הנאד. אך אם היא אינה חזקה מספיק חיבור כלשהוא.

ופסק מרן - עוקה (פ"י חפירה) שבתוך המקוה, אם היתה הקרקע המבדלת בין העוקה ובין המקוה בריאה ויכולה להעמיד את עצמה, אין מטבילין במים שבעוקה עד שיהיו מערבין עם המקוה כשפופרת הנאד; ואם אינה יכולה להעמיד את עצמה, אפלו אינם מערבבים אלא בכל שהוא, מטבילין בהם.

סעיף ס:

במשנה טהרות - הקטפרס (מים היורדים במדרון) - אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה.

בתוספתא - שלש גממיות של נחל התחתונה והעליונה של עשרים סאה והאמצעית של ארבעים סאה חרדלית של גשמים נכנסת לתוכן ויוצא מהן:

ר' יהודה אומר ר' מאיר היה אומר מטבילין בעליונה ואני אומר בתחתונה וחכמים אומרים בין כך ובין כך אין מטבילין אלא באמצעית שיש בה ארבעים סאה:

בגמרא חגיגה (י"ט). נאמר שיסוד המחלוקת הוא האם אומרים גוד אחית וגוד אסיק.

ופסק מרן ע"פ הרמב"ם - ג' גמיות שפנחל, התחתונה ועליונה של כ' סאה, והאמצעית של מ', וש"ט של גשמים עובר בתוך הנחל, אף על פי שהוא נכנס לתוכן ויוצא מתוכו, אין זה ערוב ואין מטבילין אלא באמצעית, שאין הנחלין מערבבים אלא אם כן עמדו קכג.

קכא ואין בזה משום הווייתו ע"י אדם מכיוון שלא מדובר שהעביר המים למקום אחר אלא במעין 'גרמא', שע"י פעולה במקום אחד במים המים מכסים את הכלי. ש"ך וט"ז. דלא כפרישה ותו"ט.

קכב לדעת הט"ז דוקא במקוה מי גשמים צריך שיהיה בגל ארבעים סאה (וכן צריך שינוח באשבורן) אך אם המקוה הוא ממי מעיין, מטהר בכל שהוא אף אם הגל נתלש. אך הש"ך כתב שגם בגל שנתלש ממעיין צריך ארבעים סאה. ועיין סעיף ה.

קכג מדברי הרמב"ם משמע שאין טעם המחלוקת האם אומרים גוד אחית וגוד אסיק אלא משום שמים זוחלים לא מערבים, ותמה ה"י למה שינה ממה שפירשו בגמרא. וע"פ הריב"ש ניתן לבאר שאכן מחלוקת ר"י ור"מ היא בגוד אסיק, אך לחכמים סיבת הפסול היא משום זחילה.

בנוב"י כתב שדין זה הוא אף במעיין (שאם אין השקה ישירה בין מקוה למעיין אלא המעיין מקלט מגבוה לתוך מקוה מים

סעיף סא:

פסק מרן ע"פ התוספתא (וכ"פ הרמב"ם) - הפופת ידיו ורגליו וישב לו באמת המים, אם נכנסו מים דרך פלו, טהור.

סעיף סב:

במשנה - מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות וירדו שניים וטבלו זה אחר זה - הראשון טהור והשני טמא. רבי יהודה אומר אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני טהור.

בגמרא חגיגה (י"ט). הובאו שתי לשונות - ללשון אחת המחלוקת היא במעלות דרבנן, אך מטומאה לטהרה לכו"ע השני טמא. וללשון שניה המחלוקת מטומאה לטהרה, אך במעלות דרבנן לכו"ע השני טהור.

הטור ורי"ו פסקו כרבי יהודה. (ייתכן שהשוו דין טבילת אישה כדין מעלות דרבנן. ב"י)

אך הרמב"ם והראב"ד פסקו כת"ק. בברייתא - הקופץ למקוה הרי זה מגונה, והטובל פעמיים במקוה הרי זה מגונה.

לרא"ש הברייתא עוסקת בטובל במקוה מצומצם, והחשש הוא שמא יחסרו מים במקוה.

אך לרמב"ם האיסור הוא בכל מקוה, והטעם משום חשש שמא לא יתכוון לטבילה (ושמא ילמדו מכך אנשים שלא צריך כוונה), ויגע בתרומה וקדשים קכד.

ופסק מרן - מקוה שיש בו מ' סאה מצמצמות, האדם הטובל בתוכו לא יקפץ לתוכו, שלא יחסרו המים בקפיצתו בתוכו; ולא יטבל בו פעמיים זה אחר זה; טבלו בו שנים זה אחר זה, אף על פי שרגליו של ראשון נוגעות במים, השני בטמאתו, שהרי חסרו המים מארבעים סאה.

סעיף סג:

משנה - הטביל בו את הסגוס והעלהו - מקצתו נוגע במים טהור.

ובתוספתא - הטביל בו יורה הרי זו טמאה מפני שהמים מקלחים. כיצד הוא עושה? מורידה דרך פיה והופכה ומטבילה ומעלה אותה דרך שוליה.

מדברי הר"ש נראה שהחשש ביורה הוא שהמים שבתוכה ייעשו שאובים. אך מדברי הרמב"ם נראה שהחשש הוא שמא יחסרו מים מהמקוה קכה.

ופסק מרן - הטביל בו בגד עבה שהמים נבלעים בתוכו, כל זמן שהבגד נוגע במקוה קכז, הוא כשר אף על פי שזבו ממנו

שאובים אין זה חיבור) אך החת"ס כתב להתיר במעיין, וכל מה שאמרו שאין הנזחלין מערבין, היינו דווקא במי גשמים. קכד אך בטבילת נידה אין מקום לגזירה זו. דרכ"מ.

קכה נפק"מ אם מכניסה על צידה - לטעם הרמב"ם מותר, אך לטעם הרי"ש נראה שיש לחשוש שהחיבור למי המקוה יפסק ויפסלו את המקוה משום שאובים. ובאמת שנראה שגם הרמב"ם יודה שאם נפסק החיבור הם שאובים, וכל מחלוקתם היא ביחוששין לכתחילה.

קכז החילוק בין סגוס שנחשב חיבור ובין רגליו של ראשון (בסעיף הקודם) שלא נחשב חיבור -

ריב"ש - רגליו של ראשון הם רק טופח להטפית, אך סגוס בלוע מהרבה מים.

כס"מ א - האדם קטפרס, והסגוס לא.

כס"מ ב - הסגוס רצוף במים והאדם נגוב במקצת מקומות.

כס"מ ג - הסגוס רצוף במים והאדם נגוב במקצת מקומות.

שְׁלֹשָׁה לָגִין לַמְקוּהָ; הָעֲלֵהוּ מִמְנוּקָיִי, פְּסוּל, שְׁנַעֲשֵׂה שְׁאוּבָה מֵהַמִּיּוֹם שֶׁיָּרְדוּ מֵהַבְּגָד לְתוֹכוֹ. (כ"כ ר"ש, רא"ש ורי"ו)
וְאִם מִטְּבִיל בּו יוֹרָה אוֹ שְׂאֵר כְּלִים, מוֹרִידֵן לְתוֹכוֹ דָּרָךְ פִּיהוּ, שְׁלֵא יִנְתָּזוּ הַמִּיּוֹם כְּשֶׁמְכַנְיִסֵן לְתוֹכוֹ וְנִמְצָא שֶׁהוּא חֹסֵר, וּמַעֲלֵהוּ דָּרָךְ שׁוֹלֵיו כְּדִי שְׁלֵא יִשְׂאֵר בּו מֵהַמִּיּוֹם וַיִּחְסֵר מֵהַמְקוּהָ. הִגָּה: כָּל הַמִּיּוֹם שֶׁבְּכָלִי, וְגַם שֶׁהַמִּיּוֹם שֶׁבְּכָלִי יִהְיוּ שְׁאוּבִים, וְאִם יָפְלוּ אַחַר כֶּךָ לַמְקוּהָ יִפְסְלוּ אוֹתָהּ מֵאַחַר שְׁלֵא יִשְׂאֵר בָּהּ כְּשֶׁעוֹר מְקוּהָ.

סעיף סד:

פסק מרן ע"פ המשנה (כלשון הרמב"ם)- המטביל כר או כסת במקוה שיש בו מ' סאה מכוונות, כיון שהגביה שפתותיה מהמים נמצאות המים שבתוכן שאובין; כיצד יעשה, מטבילן ומעלן דרך שוליהו. אבל הקפה והשק, מטבילן ומעלן פדרךן ואינו חושש.

סעיף סה:

פסק מרן ע"פ תשובת הר"ן- מקוה שהוא מחזק להיות מימיו מתמעטים ולעמוד על פחות מ' סאה וטבילה בו, צריכה לחזור ולטביל כל זמן שלא ידענו בודאי שבשעה שטבילה היה בו מ' סאה ק"כ; אבל אם לא החזק להיות מימיו מתמעטין כל כך שיעמדו על פחות מארבעים סאה, אף על פי שפעמים שמימיו עולין ופעמים מתמעטין, אינה צריכה לחזור ולטביל; ומכל מקום כשר הדבר לעין קדם טבילה אם יש בו ארבעים סאה ועין לקמן סעיף ע"א.

סעיף סו:

במשנה- מקוה שמימיו מרודדין, כובש אפילו חבילי עצים אפילו חבילי קנים כדי שיתפחו המים ויורד וטובל. הר"ש כתב שהרבותא בחבילי עצים וקנים היא שהמים מתערבים ביניהם ואעפ"כ מצטרפים לארבעים סאה (אם הם לא מחלקים את כל המקוה)
ופסק מרן- מקוה שמימיו מתפשטין ואינו יכול להתפסות בו, נותן בו מצד אחד אבנים או חבילי עצים, כדי שיקבצו מימיו אל מקום אחד ויעלו בענין שיוכל להתפסות בו, ובלבד שלא יחלקו כל המקוה; אבל בכלים, פסולק"ס. ה"ה: ונאפלו אם יכולה להתפסות במים, אם אין המים עמקים עד טבורה ולמעלה ממנו זרת, לא תטביל בה לכתחלה שמא לא תטביל יפה. מיהו, אם אין מקוה אחרת ואי אפשר לתקן, אפלו צריכה להשתטח על פניה מחמת שאין המים עמקים, אם מתפסה גופה בדרך זה בפעם אחת, טובלת שם. (רשב"א) ועין לעיל סימן קצ"ח.

סעיפים סז-סח:

פסק מרן ע"פ המשנה (כלשון הרמב"ם)ק"ל-

סז. ספק מים שאובים, טהור. כיצד, מקוה שנסתפק אם נפלו לו מים שאובים או לא נפלו; ואפלו ידע בודאי שנפלו, ספק יש בהם ג' לגין ספק אין בהם; ואפלו ידע בודאי שיש בהם ג' לגין, ספק שהיה במקוה שנפלו בו מ' סאה ספק לא היה, הרי זה כשר.

סח. ב' מקואות, אחד יש בו מ' סאה, ואחד אין בו; נפלו ג' לגין מים שאובין לאחד מהם ואינו יודע לאיזו מהם נפלו, ספקו טהור, מפני שיש לו במה יתלה; היו שניהם פחותים ממ' סאה ונפלו לאחד מהם ואין יודע לאיזה מהם, כל אחד משניהם פסול, שאין לו במה יתלה. (עין סעיף ע"ג. אב"א)

סעיף סט:

בתוספתא- מקוה שהניחו ריקן ובה ומצאו מלא, כשר, מפני שזה ספק מים שאובים למקוה וחזקת המקואות כשרים.

ופסק מרן כלשון הרמב"םק"לא- מקוה שהניחו ריקן ובה ומצאו מלא, כשר מפני שזה ספק מים שאובין למקוה. ועין לעיל ריש סימן זה מה שכתבתי בזה.

סעיף ע:

פסק מרן ע"פ התוספתא (כלשון הרמב"ם)- צנור שמקלח למקוה והמכתשת נתונה בצדו, ספק מהצנור למקוה ספק מהמכתשת למקוה, הרי זה פסול מפני שהפסול מוכיחק"לב; ואם יש במקוה רבו מים כשרים, הרי זה כשר שזה ספק מים שאובים, שהרי יש שם מקוה כשר קבוע.

סעיף עא:

פסק מרן ע"פ המשנה (כלשון הרמב"ם)ק"לב- טמא שיירד לטביל, ספק טביל ספק לא טביל; ואפלו טביל, ספק יש בו ארבעים סאה ספק אין בו ק"ד, שני מקואות אחד יש בו ארבעים סאה ואחד אין בו, טביל באחד מהם ואין יודע באיזה מהם, טמא, לפי שהטמא בחזקתו עד שיודע שטביל כראוי. וכן מקוה שנמדד ונמצא חסר, בין שהיה המקוה ברשות הרבים בין שהיה ברשות היחיד, כל הטהרות שנעשו על גביו למפרע טמאות, עד שיודע זמן שנמדד בו שהיה שלם {ועין לעיל סעיף ס"ה.}

סעיף עב:

פסק מרן ע"פ התוספתא- ב' מקואות שאין בהם ארבעים סאה, ונפלו שלשה לגין לתוך אחד מהם וידוע לאיזה מהם נפלו, ואחר כך נפלו שניים ואין יודע לאיזה מהם נפלו, הריני יכול לתלותק"ל ולומר: למקום שנפלו ראשונים נפלו

ק"א הרמב"ם לא הזכיר את סוף התוספתא 'וחזקת המקואות כשרים', מכיוון שלשיטתו כולו שאוב פסול רק מדרבנן, ולכן ניתן להתיר לטבול במקוה זה מטעם ספק דרבנן ולא צריכים חזקה. אך האחרונים כתבו שע"פ הרמ"א שרובו שאוב פסול מהתורה, מדובר במקוה שמילאו ישראל (שחזקה שמילאו בכשרות) או במקוה שרובו כשר, והספק הוא רק מדרבנן. ק"ב ולכן מותר רק כשיש רוב מים כשרים. שאם לא כן, הרי לדעת מרן כולו שאוב פסול רק מדרבנן. ע"פ ש"ך.

ק"ג במשנה נחלקו האם מחמירים בכל ספק בטבילה (ר"י), או רק בספיקות בטומאה חמורה (ת"ק). ונחלקו האחרונים כמי פסקו הרמב"ם ומרן. לדעת הט"ז פסקו כר"י, אך בפת"ש הביא אחרונים שהסבירו שהם פסקו כת"ק.

ק"ד במקרה שאין חזקה דמעיקרא שיש במקוה ארבעים סאה אלא רק חזקה דהשתא- לדעת הט"ז כשר, שהולכים אחר שעת מציאתו (הואיל ואין דרכו להתמעט).

ק"ה האחרונים הפנו לסימן קי"א שם התבאר שתולים רק באיסור דרבנן. ועל כן העמידו במיעוט שאובין. (ייתכן שלשו"ע אף אם יש ספק שכולו נעשה באופן זה יש להקל, מכיוון שלשיטתו כולו

ק"ו הבי"י כתב שמדברי הרוקח משמע שאף אם הסגוס נוגע במקצת במים, אך האדם סחט ממנו את המים שלו הם פוסלים את המקוה.

ק"ז ואע"פ שלאחר הטבילה נמדד המקוה ויש בו ארבעים סאה צריכה לטבול שוב, מכיוון שאין לו חזקת כשרות וכנגד חזקה דהשתא עומדת חזקת הטומאה של הטמאה. ר"ן.

ק"ח כ"כ הרשב"ץ, וביאר הש"ך שאסור דוקא אם הם מחלקים את כל המקוה. אך הט"ז והלבוש כתבו שהטעם הוא משום שמתקן את המקוה ע"י דבר המקבל טומאה.

ביהיכל שלמה' כתב שנחלקו בזה הראשונים לרשב"א מקוה מרודד בשיעור מ' סאה כשר, אלא שצריך תיקון (ולכן מותר להגביהו ע"י כלים או שאובין) אך לדעת הרא"ה הוא מקוה פסול, ואסור.

ק"י האחרונים כתבו שאליבא דרמ"א מדובר בסעיפים אלו דוקא על ספק מיעוט שאובים שהוא דרבנן. ומשמע שאליבא דשו"ע שכולו שאוב כשר מהתורה ניתן להתיר אף בספק אם כולו שאוב.

מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת טהור, הרי הוא אומר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם, השם ברחמיו הרבים מכל חטא עון ואשמה יטהרנו אמון.

שְׁנַיִם; אֲבָל אִם בְּרֵאשׁוֹנִים לֹא נֹדַע לְאִיזָה מֵהֶם נִפְלוּ, וּבְשְׁנַיִם נֹדַע לְאִיזָה מֵהֶם נִפְלוּ, אִין יָכוֹל לְתַלּוֹת וְלוֹמַר: לְמָקוֹם שֶׁנִּפְּלוּ שְׁנַיִם נִפְּלוּ הָרֵאשׁוֹנִים. אֶחָד יֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה וְאֶחָד אִין בּוֹ, הָרֵינִי אוֹמֵר: לְתוֹךְ שֶׁל אַרְבָּעִים נִפְּלוּ. אֶחָד שָׂאוֹב וְאֶחָד שָׂאִינוֹ שָׂאוֹב, הָרֵינִי אוֹמֵר: לְתוֹךְ שֶׁל שָׂאוֹב נִפְּלוּ.

סעיף עג:

פסק מרן ע"פ התוספתא- שְׁנֵי מְקוֹאוֹת שָׂאִין בָּהֶם אַרְבָּעִים סָאָה וְנִפְּלוּ שְׁלֹשָׁה לְגִין לְתוֹךְ אֶחָד מֵהֶן וְאִין יָדוּעַ לְאִיזָה מֵהֶם נִפְּלוּ, וְאַחַר כֵּן יָרְדוּ גְשָׁמִים וְנִתְּמַלְאוּ, לֹא יִטְבַּל בְּשׁוּם אֶחָד מֵהֶם לְכַתְּחֻלָּה קְלִי.

סעיף עד:

במשנה נאמר שהמקוואות שבארץ ישראל שמחוץ לעיר כשרים ואלו שבתוך העיר פסולים (שחזקתם שאובים). אך מקוואות שבחו"ל פסולים בכל אופן. וכ"פ הרמב"ם. הַב"י כתב שנראה שכל חילוקים אלו היו דוקא כשישראל היו על אדמתם. אך בימינו כל המקוואות בחזקת שאובים. ופסק מרן- פֶּל הַמְּקוֹאוֹת הַנִּמְצָאִים, פְּסוּלִין, שֶׁחֲזַקְתָּם שָׂאוֹבִין קְלִי.

סעיף עה:

בעניין חימום מי המקוה נחלקו הראשונים: לר"ת ור"ש אסור משום שיבואו לטעות ולטבול במרחץ. אך להגהות מרדכי^{קל"ח} מותר קלט.

כמו כן, נחלקו לעניין רחיצה לאחר הטבילה במקוה:

לדעת רבנו שב"ט אסור לרחוץ במים שאובין לאחר הטבילה, כעין הגזירה שגזרו על 'הבא ראשו ורובו במים שאובים', שיש חשש שיבואו לטעות ולומר שהמים השאובים מטהרים.

אך ראב"י^{קמ} כתב להתיר מכיוון שלא שייכת גזירה זו בטבילת אשה לבעלה (כי מצינו שהחמירו חז"ל חומרות מיוחדות בעניין טומאה וטהרה).

ופסק מרן- יֵשׁ מִי שָׂאוֹסֵר לְהַטִּיל יוֹרָה מִלְּאָה מִיָּם חֲמִין לְתוֹךְ הַמְּקוֹה לְחַמְמוֹ, וְכֵן לְמִלְּאֵת מְקוֹה מִיָּם חֲמִין וּלְחַבְרוֹ לְנֶהֱרֵךְ בְּשׂוֹפְרֵת הַנּוֹד. הַגָּה: וְיֵשׁ מְקַלֵּין וּמְתִירִין לְהַטִּיל חֲמִין לְמְקוֹה כְּדִי לְחַמְמוֹ.

ומִכָּל מְקוֹם יֵשׁ לְהַחְמִיר אִם לֹא בְּמְקוֹם שֶׁנִּהְיָה לְהַקֵּל, אֶז אִין לְמַחֹת בְּיָדוֹ. (ב"ז בשם אגור)

ובְּחֲמִי טַבְּרָיָא מִתֵּר לְכָלִי עֲלֵמָא. (הגהות מרדכי)

ולְאַחַר הַטְּבִילָה בְּמִי מְקוֹה כְּשָׂרִים, מִתְּרַת לְכַנֵּס לְמַרְחֵץ כְּדִי שֶׁתַּחֲמֵם עֲצָמָה; אֲבָל לְחֹזֵר וְלְרַחֵץ אַחַר כֵּן, יֵשׁ אוֹסְרִים, וְכֵן נִהְיָה. (ד"ע)

ש.ו.ש.ר.ש

כתב הרמב"ם בחתימת הלכות מקוואות:

דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן, ואינן מדברים שדעתו של אדם מכרעתו והרי הן מכלל החוקים, וכן הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים הוא שאין הטומאה טיט או צואה שתעבור במים אלא גזירת הכתוב היא והדבר תלוי בכוונת הלב, ולפיכך אמרו חכמים טביל ולא הוחזק כאילו לא טבל, ואעפ"כ רמז יש בדבר כשם שהמכין לבו לטהר כיון שטבל טהור ואף על פי שלא נתחדש בגופו דבר כך המכין לבו לטהר נפשו

שאוּב דַּרְבְּנָן. אִךְ יֵשׁ לְדַחוֹת מַכְיוּן שְׁזֵה דוֹמָה לְמַקְרָה בּוֹ הַפְּסוּל מוֹכִיחַ, כְּדַלְעִיל סַעִיף ע).

קְלִי אִךְ בְּדִיעַבַּד טַהוֹר, כְּיוּן שִׁירְדוּ גְשָׁמִים. ש"ך.

קְלִי אִךְ אִם נִיכַר שְׁמַאגַר זֶה נַעֲשֶׂה בִּידֵי שְׁמַיִם כְּמוֹ גוֹמוֹת וְחַפִּירוֹת בְּשֵׁדָה, הֲרִי הֵם כְּשָׂרִים. ש"ך.

קל"ח וכ"פ ראב"י^ה, ריב"א וסמ"ג.

קלט ואחת מראיותיהם היא- 'ואם היה כהן גדול או זקן או חולה מחמין לו חמין'. והשיבו להם החולקים שזה אחד מהדברים שהתירו רק במקדש.

קמ" וכ"פ מהר"ם, ר"י מטראני, שערי דורא וסמ"ג.